

İLKE POLİTİKA NOTU - 09 OCAK 2019

Küresel Siyasette Kültürel Diplomasinin Yeri: Türkiye'nin Durumuna Dair Tespit ve Öneriler

FİRDEVS BULUT

Küresel Siyasette Kültürel Diplomasinin Yeri: Türkiye'nin Durumuna Dair Tespit ve Öneriler

Ö Z E T

Bu politika notu bir kavram olarak kültürel diplomasinin uluslararası ilişkiler ve kültür politikaları alanlarındaki dönüşüm sürecini işleyecektir. "Kültürün" diplomasi ile kurmakta olduğu ilişki açıklanacak, daha sonra da uluslararası ilişkilerde bir araç olarak kültürel diplomasi ele alınacaktır. Bu tür kavramsallaştırmalar, bölgeden bölgeye değişmekte, kültürel diplomasiyi yürüten ülke ve yürüttüğü ülkelere bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Bu noktada ise kültürel diplomaside teori ve pratikler arasında boşluklar ortaya çıkmaktadır. Bu boşluklar ve problemlerden yola çıkılarak kültürel diplomasi pratiğini uzun yıllardır devam ettiren ve kurumsallaşmasını tamamlamış kültürel kurumların yürüttüğü diplomasi incelenecektir. Son olarak Türkiye'de kültürel diplomasinin mevcut durumu ve bugünkü aktörlerin etkinliği ele alınacaktır. 1990 sonrası bu alanda gelişen pratikler incelenecek ve kültürel diplomasinin geleceğine dair çözüm önerilerinde bulunulacaktır.

Atıf: Bulut, F. (2019). *Küresel siyasette kültürel diplomasinin yeri: Türkiye'nin durumuna dair tespit ve öneriler* (Politika Notu No. 2019/09). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği.

Y A Z A R H A K K I N D A

Firdevs Bulut, lisansını Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı (2013) ve yüksek lisansını Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Medeniyet Araştırmaları (2016) bölümlerinde tamamladı. 2014-2016 yılları arasında İLKE Araştırmacısı olarak görev yaptı. Halen University College London (UCL) Avrupa Çalışmaları bölümünde doktor adayıdır. Aynı üniversitede öğretim asistanı olarak çalışmaktadır. Doktora çalışması İngiltere ve Almanya'nın 1990 sonrası kültürel diplomasi pratiklerine odaklanır.

İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği pek çok hayır kuruluşunu kurmuş ve destek olmuş iradenin, bu alanlardaki çalışmalarını derinleştirmek amacıyla 2010 yılında kurduğu bir çatı kuruluştur. İLKE, kurumlarıyla birlikte iş ahlakı ve girişimcilik, akademik çalışmalar ve yaygın din eğitimi alanlarında faaliyet göstermekte ve bu konularda stratejik bakışı geliştiren öncü çalışmalar yapmaktadır. Bu bağlamda İLKE, Türkiye ve Dünya meselelerini analiz edip; bütünlüklü, odaklı, uygulanabilir öneriler içeren politika notu serisi yayımlamaktadır.

Adres: Aziz Mahmut Hüdayi Mah. Türbe Kapısı Sk. No: 13 Üsküdar/ İstanbul Telefon: +90 216 532 63 70 E-posta: bilgi@ilke.org.tr Web: ilke.org.tr

© Tüm hakları saklıdır. İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği'nin yazılı izni olmadan bu eserin hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla çoğaltılamaz. Yazıda belirtilen görüşler yazara aittir ve İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği'ni bağlamaz.

Giriş

Bu politika notu öncelikle bir kavram olarak kültürel diplomasinin uluslararası ilişkiler ve kültür politikaları alanlarındaki dönüşüm sürecini işleyecektir. Bilhassa “kültür” kavramının kültürel diplomasi ile kurmakta olduğu ilişki açıklanacak, daha sonra da uluslararası ilişkilerde bir araç olarak kültürün diplomasini ile kesişme noktaları ele alınacaktır. Doğaldır ki bu tür kavramsallaştırmalar, bölgeden bölgeye değişmekte, kültürel diplomasiyi yürüten ülke ve yürüttüğü ülkelere bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Bu noktada ise kültürel diplomaside teori ve pratikler arasında büyük boşluklar ortaya çıkmaktadır. Dünya çapında kültürel diplomasinin çıkış ve dünyaya yayılma noktaları olarak kabul edilebilecek British Council, Goethe Enstitüsü gibi kurumlar dahi kendilerini bu kavramla zaman zaman çelişki ve çekişme içinde bulmuş; yürüttükleri projelere dair çokça içsel tartışmalar yürütmüşlerdir. Bu boşluklar ve problemlerden yola çıkılarak kültürel diplomasinin dün ve bugünü ele alınacak; bu pratiği uzun yıllardır devam ettiren ve kurumsallaşmasını tamamlamış kültürel kurumların yürüttüğü diplomasi incelenecektir. Son olarak Türkiye’de kültürel diplomasinin mevcut durumu tartışılacak, kültürel diplomasiyi bilhassa globalleşme sürecinden sonra benimsemeye başlayan ülkelere örnekler verilerek bu alandaki farklı uygulamalar incelenecek ve kavramın pratiğine dair çözüm önerilerinde bulunulacaktır.

Kültür ve Kültürel Diplomasini

Kültürel diplomasi en geniş tanımıyla, belirli bir topluluğa ait değer ve toplumsal birikimin başka bir topluluğa aktarılmasıdır. Kültürel diplomasi bu yolla ulusal, ekonomik ve siyasi faydalar sağlamanın yanı sıra, güven temelli ikili ilişkiler kurmayı amaçlar. Bu tür paylaşılan değerlerin toplamı olarak görülebildiği gibi, bir yaşam tarzı ve var olma biçimi olarak da tanımlanan kültür, muhataplarına birçok imkân sunan, ancak aynı zamanda karmaşık ve tartışmalı bir kavramdır. Günümüze kadar bilhassa felsefe, sosyoloji, antropoloji, siyaset ve uluslararası ilişkiler gibi birçok farklı alanda kendisine tartışma alanı bulmuştur. Varoluşu itibarıyla dinamik ve tek bir tanımı olmayan bir fikir alanı olarak kültür, insan davranışları ve toplumsal yaşam ile ilişkilendirenler olduğu gibi, kültürün bütünüyle toplumun inşa ettiği bir düşünsel alan olduğunu savunan görüşler de vardır.

Bir kavram olarak kültür defalarca tanımlanarak birçok farklı düşünür tarafından bilhassa söylem analizi çalışmaları içerisinde değerlendirilmiştir. Kültürün alt niteliğini, tanımlarını, yeniden üretilme çabalarını anlamaya çalışan birçok farklı alt disiplin vardır (Bharadwaj, 2006, s. 130). Kültürü var olan, verili bir kavram olarak kabul etmek/etmemek tartışması, günümüzde hâlâ devam etmekte ve kültürel diplomasinin de değiştiği ancak son yıllarda problematize etmeyi kademeli bir biçimde bıraktığı bir sorudur.¹ Bunun sebeplerinden biri, kültürel diplomasinin pratik sonuçlara odaklanması, faaliyet alanlarında ve söylemlerinde bunu gitgide daha belirgin hâle getirmesidir.

1 Kültürel diplomaside kültürün tanımı için bk. Ang & Isar & Mar (2015).

1990'lı yıllar sonrası popülerleşen küreselleşme teorileri ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi sonucunda kültürel diplomaside teoriden ziyade pratiğe daha çok önem verilmeye başlanmıştır.

1990'lı yıllar sonrası popülerleşen küreselleşme teorileri ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi sonucu kültürel diplomaside teoriden ziyade pratiğe daha çok önem verilmiştir (Tomlinson, 1999). Amerika, İngiltere, Almanya gibi kültürel diplomasi kavramını uzun yıllardır kullanan ülkeler, son zamanlarda kültürün neliğine dair tartışmaları bir nevi geride bırakmış, çözüm odaklı projelere yönelmeye başlamışlardır. Bu süreç içerisinde kültürel diplomasinin kültür kısmı, bir toplumun edebî, sanatsal birikimi, değer ve geleneklerinin toplamına tekabül eder. Türkiye'de ise bu kavram, 1990'lı yılların son döneminde canlanmaya başlamış, dışa açılımlı devlet politikaları sonucunda büyük gelişme göstermiştir. Kültürel diplomasiye dair tanımlar ve spesifik ülkelerden örnekler, bu politika notunun sonraki bölümlerinde kapsamlı bir şekilde yer alacaktır. Öncelikle kültürel diplomasiyi anlamamıza yardımcı olacak bazı kavramları açıklamak gerekir.

Kültürel diplomasi kavramı çerçevesinde *kültür*, genel anlamıyla belirli bir insan topluluğu ile özdeşleştirilen sanat, gelenek, düşünce yapılarının dışı vurumu olarak tanımlanabilir.

Kültürel diplomasi de kültürü büyük oranda bir toplumun, bir ülkenin, bir ulusun değerleri ile ilişkili verili bir değer olarak kabul eder. Çünkü bir kültürü bir başka bağlamda tanıtmak için öncelikle var olan bir olgunun kabulü gerekir. Kültüre toplumsal inşa (*social constructivism*)² çerçevesinde bakıldığında, kavrama dair tartışmalarda kültürün varlığı bile sorgulanmış olsa da, kültürel diplomasi adı altında yapılan projeler bir toplumun verili kültür değerlerini alır ve diğer bir toplum içerisinde tanıtır, sevdirebilir ve ona özendirir. Ne de olsa amaç, tanıtmak ve bu tanıtım üzerinden uzun vadeli ulusal ve uluslararası faydalar elde etmektir.

Diplomasi, devlet yönetimi ve uluslararası ilişki kurma sanatının tarihsel olarak en eskilere dayanan yöntemlerinden biridir. Diplomaside ulusal güç, devletler arası farklılıkların mümkün olan en barışçıl yöntemler ile çözülmesi amacına yönelik kullanılır. Diplomasi öncelikle "devletler tarafından atanmış elçiler ve diğer siyasi liderler aracılığıyla uluslararası diyalog ve müzakere yöntemlerini" kullanır.³ Devletlerin çıkarlarını koruma ve geliştirmeye dayalıdır ve çoğunlukla devletler arası kurulan güven ilişkileri üzerinden ilerlemektedir. Kısacası diplomasi, tüm tarihsel birikimi ile birlikte düşünüldüğünde devletler arasındaki temel görüşme ve müzakerelerin yapıldığı bir nevi platformdur.

Kültürel diplomasi, diplomasinin bir alternatifi değil, tamamlayıcı unsurlarından biridir. Ülkelerin kültürel diplomasi yürütmedeki temel amaçları kendi kültür öğelerini tanıtmak ve bu öğeler üzerinden farklı ülkeler ile sürdürülebilir bir ilişki ağı oluşturmaktır. Müzik,

2 Berger & Luckmann, (1991); Harris & Moran, (2000); Watzlawick, (1984).

3 Kültürel diplomasi için bk. Haigh, (1974); Goff, (2013); Melissen, (2013).

film, edebiyat, tercüme ve çeşitli spor dalları, kültürel diplomasinin en güçlü kültür sanat alanlarını oluşturmaktadır. Ülkelerin kendi yürüttüğü kültürel diplomasi faaliyetleri, yumuşak güç bağları kurmak ve kuvvetlendirmenin ötesinde, çok büyük oranda her zaman uzun vadeli ulusal ve uluslararası birtakım hedeflere yönelik gerçekleştirilmektedir.

Kültürel diplomasi, uluslararası kültürel ilişkiler çerçevesinde günümüzde hâlâ gelişmekte olan bir kavram olmakla birlikte, bu gelişim sürecini temel olarak iki ana kanal üzerinden gerçekleştirmektedir. Bunlar, kavramın pratik alandaki kullanım ve yansımaları ve akademik çevrelerde bir araştırma alanı olarak kültürel diplomasidir. Bilhassa son yüzyıl içerisinde uluslararası ilişkiler literatüründe yer bulan bu kavramı, büyük oranda iki dünya savaşı ve soğuk savaş atmosferlerinde devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerini ve uluslararası imajlarını “normalleştirme” çabaları oluşturmaktadır. Elbette bunun metotları, uygulayan devletlere ve devletlerin faaliyet gösterdikleri alanlara göre çokça değişiklik göstermiştir.

Kültürel Diplomasinin Doğuşu ve Yükselişi

Peki kültür ve diplomasi kavramları nasıl bir araya geldi sorusu zihinlerde yer edinmektedir. Kavram, tarihsel süreç içerisinde farklı toplumların kültürel ve siyasi bağlarına dayalı olacak şekilde inşa edilmiştir. Kültürel diplomasi hakkında yapılan sınırlı sayıda teori ve metot çalışması içerisinde süzülebilecek olan en kapsamlı tanım şu şekilde olabilir: “Kültürel diplomasi, kültürü oluşturan düşünce alışverişi, değerler, gelenekler ve kimlik gibi bileşenlere dayanan ve devletler arası ilişkileri

güçlendirmeyi, sosyokültürel ortaklığı artırmayı ve ulusal çıkarları korumayı amaçlayan bir eylemler bütünüdür.” (Chakraborty, 2013, s. 30-31). Kültürel diplomasi bir yandan karşılıklı anlayış, güven ve diyalog inşa etmek amacını taşısa da öte yandan siyasi manipülasyon ve baskın yumuşak güç araçları ile ikinci bir parti üzerinde tahakküm kurma anlamlarına da gelebilmektedir.

Kültürel diplomasi, kökenleri ABD’nin soğuk savaş dönemi ve sonrası dış politikalarına, hatta Avrupa bağlamı içerisinde daha eskilere kadar giden bir kavramdır ve Amerikan kamu diplomasisi modelleri üzerinden çokça tartışılmıştır. Bu bağlamda 1956 yılında Amerika Dışişleri Bakanlığı, bir nevi Amerikan “müzik elçileri” olarak kabul edilebilecek olan Caz Elçileri Programı’nı başlatmıştır. Louis Armstrong, Benny Goodman, Duke Ellington gibi en önde gelen Amerikalı caz müzisyenleri bu program dâhilinde kültür elçileri olarak tanıtılmış ve bu proje dünya çapında çok büyük yankı bulmuştur (Von Eschen, 2006). Bu serüven, günümüze kadar tartışmalı yönleri ile devam etmektedir. Amerika’nın ilk büyük çaplı kültürel diplomasi faaliyetlerinden biri olarak anılabilecek bu müzik elçiliği gelene-

Sovyetler Birliğinin dağılması ile ortaya çıkan yeni düzende, artık ikili diplomasinin dünyanın problemlerine tek başına çözüm getiremeyeceği ve dış politikanın bu değişen duruma ayak uydurmak zorunda olduğu yönünde bir konsensüs oluştu.

İLKE POLİTİKA NOTU

Küresel Siyasette Kültürel Diplomasinin Yeri:
Türkiye'nin Durumuna Dair Tespit ve Öneriler

Amerikan Caz Elçileri Programı Sovyetler Birliği tarafından ABD'ye yöneltilen eleştirileri bertaraf etmeye yönelik etkili bir propaganda aracıydı.

ği hâlihazırda devam etmekte, müziği kültür diplomasisinin en temel araçlarından biri olarak tanıtan ve kullanan mevcut kültürel diplomasi kurumları tarafından bir referans noktası olarak kullanılmaktadır.⁴ Üstelik bu sadece kurumsal bir boyutta yapılmasa dahi Amerikan müzik endüstrisinin dünyadaki yaygınlığı etkili bir kültürel diplomasi süreci ortaya çıkarmaktadır.

Elbette unutmamak gerekir ki Amerikan Caz Elçileri Programı'nın en birincil ortaya çıkış nedeni, 1940'lı yılların sonunda Sovyetler Birliği'nin, Amerika'nın siyahi vatandaşlarına karşı yaptığı ayrımcılık ve ırkçılığı büyük bir propaganda aracı olarak kullanmış olmasıdır. Amerika'nın ırkçı yüzünün bilhassa Avrupa'da

bu propagandalar sonucu tartışılmaya başlaması, Amerika'nın CIA ortaklığı ile bu programı başlatmasına yol açmıştır (Saunders, 2000, s. 4-31). Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte ortaya çıkan "yeni" dünya düzenine ayak uydurmaya çalışan yeni uluslar, dünyanın diğer ülkeleri ile ilişkiler geliştirmeye çalışıyorlardı ve uluslararası ilişki kurmada farklı araçlara ihtiyaç duymaya başladılar. Bilhassa globalleşme tartışmalarının yoğunlaşmaya başladığı bu dönemde, artık ikili (*bilateral*) diplomasinin dünyanın problemlerine tek başına çözüm getiremeyeceği ve dış politikanın bu değişen duruma ayak uydurmak zorunda olduğu yönünde bir konsensüs oluştu. Şu bir gerçektir ki geleneksel diplomatik tarih, varo-

4 Müzik diplomasisi için bk. Ramel & Prevost-Thomas, (2018).

luşu itibarıyla devletler arasındaki ilişki ağları ile ilgilenecek ve bunu ikili diplomasi kanallarından yapmaya devam edecektir. Ancak, son otuz sene içerisinde gördüğümüz değişimler üzerinden, geleneksel diplomasi bu güç ilişkilerini anlama ve yorumlamanın farklı yollarını geliştirmiştir. İşte kültürel diplomasi, günümüzde kullanıldığı şekliyle bu tür bir yeni anlayışın sonucudur.

Soğuk savaş döneminin sona ermesi, Berlin Duvarı'nın yıkılması gibi tarihsel dönüm noktaları, kültürel diplomasi sahasında çalışan siyasiler ve diplomatlar ile bu konuda fikir üretme çabasında olan akademisyenler için, siyasi alanın "siviller" ile paylaşılmaya başlandığı bir döneme geçiş anlamına geliyordu. Kültürel diplomasi alanında bu şekilde kabaca bir ayırım yapıldığını, literatürde kavramı tarihsel bir biçimde ele alan kaynaklarda görmek mümkündür (Gienow-Hecht, 2010). Kültürel diplomasinin politika yapıcıları, bu yeni alanı "kültürel alan" olarak tanımlamış ve ülkeler arası dış ilişkiler kurmada yeni bir güç parametresi olarak kabul etmişlerdir. Bununla ilişkili olarak, ikili diplomasiden çok taraflı (*multilateral*) diplomasiye yönelişte devletlerin öncelikli hedefi, sivil toplum kuruluşlarını ve direkt devlete bağlılığı olmayan sivil aktörleri, dış politikanın sosyal ve siyasi bağlamı içerisine almak ve geleneksel kurumsal ilişkiler içerisinde sivil toplum aktörlerinin nasıl bir rol oynayabileceğini tespit etmektir. Ancak soğuk savaş ve Amerikan dış politikasının kültür kavramını dış politikanın bir parçası hâline getirmesi süreci, bilhassa 1990'ların sonuna doğru "yumuşak güç" kavramı ile

Soğuk savaş döneminin sona ermesi, Berlin Duvarı'nın yıkılması gibi tarihsel dönüm noktaları, kültürel diplomasi sahasında çalışan siyasiler ve diplomatlar için, siyasi alanın "siviller" ile paylaşılmaya başlandığı bir döneme geçiş anlamına geliyordu.

çokça ilişkilendirilmeye başlandı. Yumuşak güç, 1980'li yılların sonunda Joseph Nye tarafından ortaya atılmış, kısa tanımı "muhataplarının davranışlarını etkileyerek dış politikada istenilen sonuçlara ulaşmak" ile literatürdeki yerini almıştı.⁵ Bu kavram, uluslararası ilişkiler içerisinde çokça tartışılmıştır. Bilhassa neorealist ve rasyonalist düşünürler yumuşak güç kavramını tamamıyla reddetmiştir; çünkü onlara göre uluslararası ilişkilerde aktörler üzerinde yaptırım uygulayabilecek iki tür güç vardır: Askerî ve ekonomik güçler. Bu noktada, yumuşak güç ve kültürel diplomasi kavramlarının büyük oranda pratik alanda fayda getiren kavramlar olduğunu akılda tutarak, bir şeyi netleştirmekte fayda vardır. Akademik literatür, çoğunlukla yumuşak gücün kültürel diplomasinin bir türü olduğu görüşünde iken; kültürel diplomasinin yumuşak gücün bir sonucu olduğunu ifade eden görüşler de mevcuttur. Kültürel diplomasi pratik ve hızlı sonuç almaya yönelik bir girişim iken; yumuşak güç etkilerini uzun vadede görebileceğimiz bir kavramdır. Yumuşak güç ve sert güç

5 "Yumuşak güç" ve ona gelen birçok eleştiri ardından üretilen "akıllı güç" kavramlarına dair en temel literatür için bk. Nye, (2002, 2004); Nye & Armitage, (2008).

birbirine alternatif iki kavram değildir. Aynı şekilde kültürel diplomasi de geleneksel diplomasi formlarına bir alternatif veya uluslararası ilişkilerde devrim niteliğinde değişimler yapmak amacıyla bir girişim değildir. Kültürel diplomasinin temel amacı, gelişen teknoloji ve insan kaynağı ağlarından faydalanarak, geleneksel diplomasi çerçevesinde kendisine içkin bir yer bulabilmek ve tercih edilebilir bir yöntem hâline gelmektir.

1990'larda aşırı popülerlik kazanan ve ülkelerin dış politikalarına büyük oranda sirayet eden yumuşak güç kavramı, aynı zamanda çokça sorgulanmış ve eleştirilmiştir. Amerikan dış politikasının direkt bir ürünü olan yumuşak güç kavramını birçok teorisyen eleştirmiş ve bizzat Nye'in (2003) "Propaganda Çözüm Değil" adlı makalesinden yola çıkarak buradaki çelişkiye değinmişlerdir. Yumuşak gücün Amerika'dan başka bir bağlama uyarlanamayacak kadar spesifik bir kavram olduğunu ileri süren görüşler olduğu gibi; propaganda ile benzerliklerinden ötürü toptan reddeden görüşler de mevcuttur. Ne var ki ilerleyen iletişim teknolojileri ile birlikte devletlerin ve politikaların erişim alanları dışında gerçekleşen kültür etkileşimleri de kültürel diplomasi alanına girmeye başlamıştır.

Kültürel diplomasinin temel amacı, gelişen teknoloji ve insan kaynağı ağlarından faydalanarak, geleneksel diplomasi çerçevesinde kendisine içkin bir yer bulabilmek ve tercih edilebilir bir yöntem hâline gelmektir.

Bir diğer önemli husus da şudur: Her ülkenin kendine has bir kültürel diplomasi yürütme biçimi vardır. Ulusal değerleri, tarihsel gelişimleri, uluslararası ilişki kurma biçimleri birbirinden çok farklı ülkelerin aynı şekilde kültürel tanıtım yapması elbette beklenemez ancak bazı ortak özelliklerden bahsedilebilir. Bunlar da kültürel tanıtımın ana öğelerinin bir ülkenin edebiyat, film, müzik zenginliğinden oluşmasıdır. Örneğin Harry Potter serisinin çok güçlü bir uluslararası fenomen hâline gelmesi, ticari ve turistik anlamda İngiltere'ye, yayımlanmasını takip eden seneler içerisinde çok büyük getirileri olması, başarılı bir biçimde gerçekleştirilmiş bir kültürel diplomasi yürütme örneğidir. Harry Potter serisi bir kitap olarak başlamış, sonra filmlere dönüşmüş ve kitaplar aynı zamanda 100'e yakın dile tercüme edilmiştir. Daha sonra kültürel değer ve çekiciliği üzerine stüdyo turları, film çekimlerinin yapıldığı bölgelere turistik geziler düzenlenmeye başlanmış, Harry Potter ile ilişkili ürünler ülke ekonomisine katkıda bulunmuştur. 1997 yılında ilk kitabı basılan, 2001'de ilk filmi yayımlanan 7 kitap ve 8 filmlik Harry Potter endüstrisinin 2017 yılı sonuyla İngiltere ekonomisine katkısının 25 milyar doları aştığı tahmin edilmektedir (Financial Times, 2017). Ve burada verilen örnekler sadece bu serinin ülkeye getirdiği olumlu imajın küçük bir parçasıdır. Kültürel diplomasi süreçlerinin başarılı olduğu kadar doğal bir biçimde yürütmesi, ilk etapta sert güç/yumuşak güç kavramlarını birbirinden ayırt eden en temel özelliktir. Bir edebî eseri, bir filmi farklı toplumlara çekici hâle getirmeden, bu eserlerin uzun vadeli ulusal fayda ve olumlu imaj getirmesi çok mümkün değildir. Bunu yapacak olanlar da bir ülkenin film endüstrisi, kültür bakanlığı ve kültürel kurumlarıdır.

Yukarıda verilen örnek, kültürel diplomasi konusunda çok küçük bir noktayı temsil ediyor. Bir edebî eser ya da filmin sınırlarını aşabilmesi ve insanlar üzerinde pozitif etki yaratabilmesi için, yerel kültürel politika yapıcılarının uluslararası kurumlarla birlikte çalışması gerekiyor. İşte kültür politikaları ve kültürel diplomasi arasındaki mühim ilişki de bu noktaya dayanmaktadır. Yerel kültür politikası yapımında etkin ve öncü olan devlet veya sivil toplum kuruluşları, kültürel diplomasiye daha uzun vadeli bir yatırım olarak bakmalı, politika yapımında ülkenin kültür öğelerinin tanıtımına nasıl bir katkı yapabileceklerini ölçmelidirler.

Kültür Politikaları ve Kültürel Diplomasi

Kültür politikaları kültürel diplomasinin bileşenlerinden biri olmakla birlikte, bu iki kavram birbirinden tamamen farklı iki anlama gelmektedir. Bir ulusun kültür politikaları yerel ve uluslararası alanda yapılacak faaliyetlere göre, bir nevi hedef kitleye bağlı olarak büyük oranda değişiklik göstermektedir. Kültür politikaları, zaman içerisinde yurt dışına ihraç edilebilecek seviyeye geldiğinde kültürel diplomasinin alanına girmekte, birer aracı olmaktadır.

Kültürel üretimin ticarileştirilmesi süreci, 19. yüzyılda feodalizmden kapitalizme doğru geçiş yapan toplumlarda görülmeye başlandı. Bu ticarileştirme, 20. yüzyıldan itibaren bilhassa endüstrileşen toplumlarda artış

1980'lerin başına geldiğimizde, kültürel politika yapıcılarının gitgide büyüyen kültür endüstrilerini görmezden gelmesi artık imkânsız hâle gelmiştir.

göstermekteydi.⁶ Kültür endüstrilerinin yükselişi, yirminci yüzyılda birçok düşünürün çok geniş bir biçimde tartıştığı kitlesel kültür (*mass culture*) kavramı ile de çok yakından ilgiliydi. Kitle kültürünün güç ve iktidar sahipleri tarafından yanlış yönlendiren anlamalarına karşı savaş açan Theodor Adorno ve Max Horkheimer gibi düşünürler, Aydınlanma düşüncesinin kalıntılarını eleştirmiş, bu süreç içerisinde “kültür endüstrisi” kavramı doğmuştur.⁷ Bu kavram, öncelikle kültür ve sanatın ticarileştirilmesini ve nesneleştirilmesini eleştirmeyi hedeflemiştir.

Bu tartışmalar ile birlikte ortaya çıkan sanat ve kültürün ticarileşmesine dair birtakım modernist endişeler, kültürel politika yapımını farklı şekillerde etkilemiştir. Örneğin Batı Avrupalı kültürel politikada, demokratikleşme, insan faktörünün politika yapımına dâhil edilmesi ve bu yolla politikaların daha çok kişiye ulaşması, “halkın” bir nevi kültürel politikada söz sahibi olması gibi çözümlere gidilme çabası doğmuştur (McGuigan, 2004, s. 38-39).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde, kültür endüstrilerinin büyümesi hız-

6 Bu dönemde kültür ve sanatın ticarileşmesinin izlerini benzer bir biçimde ele alan iki eser, bk. Bourdieu, (1996); Williams, (1981).

7 Bu kavramın ortaya çıkış noktası olan temel eser için bkz. Adorno, (2001). Ayrıca kültür endüstrisi ile kültürel diplomasi arasındaki bağlantılara bir arka plan oluşturması için bkz. Tomlinson, (1991); Demont-Heinrich, (2011).

lanmaya devam etmiştir. Global Kuzey'in zenginleşmesi, "boş vaktin" (*leisure time*) ve okuryazarlık oranının artması, televizyon ve yeni medya kanalları ile yeni tüketim formlarının ortaya çıkması da bunlara katkı sağlayan etkenlerdir (Hesmondhalgh, 2005). 1980'lerin başına geldiğimizde, kültürel politika yapıcılarının gitgide büyüyen kültür endüstrilerini görmezden gelmesi artık imkânsız hâle gelmiştir. Politika çevrelerinde bu yükselişi karşılayabilmek için ilk büyük çaba, UNESCO'nun global Kuzey ve Güney arasındaki kültürel kaynakların eşit bir şekilde dağılmasına yönelik yaptığı birtakım çalışmalardır. UNESCO, kültürün ekonomik bir boyutu olduğu ve ülkelerin gelişmesine direkt etkili olduğu kabulü ile yola çıkmış ve kültürün ticari karakteristiğini analiz etmeye başlamıştır. Bu çalışmaların bazıları, ne yazık ki yapıldığı dönemde uluslar tarafından büyük oranda projeye dökülememiş ve uygulamaya girememiştir (Hesmondhalgh ve Pratt, 2005, s. 3).

Aynı zamanda yerel yönetimlerde de politika yapımı gelişmeye devam etmiştir. İngiltere'de 1985'te Büyük Londra Konseyinin kurulması yerel kültür politikası yapımında bir köşe taşı niteliğindedir. Ancak Konsey, 1986'da dönemin muhafazakâr hükûmeti tarafından dağıtılmış ve öne sürülen projeler hayata geçirilememiştir (Bianchini, 1987, s. 103). İngiltere'nin

farklı şehirlerinde de benzer çabalar görülmüş, genel olarak kültür politikaları adı altında şehir planlama ve şehirlerin yeniden yapılanması üzerine odaklanan projeler ortaya çıkmıştır (Bianchini ve Parkinson, 1993).

Kültürel endüstrilerin ulusal politika yapımında çok etkili olmaya başlaması da bu döneme tekabül eder. Örneğin sosyalist yönetim altındaki Fransa Kültür Bakanlığı (1981-1986 ve 1988-1993) kültür endüstrilerine, özellikle sinemaya büyük vurgu yapmıştır. Bu vurgu, dönemin yüksek kültür ve ulusal kimlik inşası tartışmaları etrafında dönen, geleneksel sanatlardan daha yüksek ve elit bir sanat algısına doğru gidişe dair bizlere bir fikir verebilir (Mulcahy, 2017, s. 33-63). Kültür endüstrileri ise bu tartışmadan hiçbir zaman beri değildi. Kültür endüstrilerinin, zaman içerisinde yaratıcı endüstriler olarak anılmaya başlanması da bu geçişle doğrudan ilgisi vardır. Aynı zamanda Batı toplumlarında kültür (ve daha sonraki şekliyle yaratıcı) endüstrileri, postendüstriyel ulusal ekonomileri canlandırmanın da farklı bir yolu olarak görülmüştür.

Genel itibarıyla yaratıcı endüstriler kavramı, öncelikle entelektüel varlıkların kullanımına dayalı bir şekilde gelişme gösteren farklı sektörlerin gelişmesi için benimsenmiştir denebilir. Kimilerine göre yaratıcı endüstriler, birbirinden farklı film, sinema, televizyon ve ekonomik anlamda birçok getirisi olan diğer kültürel aktiviteleri kapsayacak genel bir terim olarak düşünülebilir.⁸ Yeni endüstrilerin gelişmesi ve yaratıcı endüstriler ile birleşerek müzik, film, farklı sanat dalları şeklinde farklı

Kültür endüstrileri, ticarileşme ve tanıtımın (*promotion*) kültürel politikadan kültürel diplomasiye geçişte üç anahtar kelime olduğu söylenilebilir.

8 Nicholas Garnham bu konuya eserinde detaylıca değinmektedir. Özellikle bk. Garnham, (1990).

toplumlara tanıtılması ise kültürel diplomasinin alanına girer. Sonuç itibarıyla mevcut literatüre göre kültür endüstrileri, ticarileşme ve tanıtım (*promotion*), kültürel politikadan kültürel diplomasiye geçişte üç anahtar kelimedir denilebilir (Topic & Rodin, 2012, ss. 243-245). Ancak burada bir şerh düşmek gerekir. Çünkü kültür politikaları ve kültürel diploması, birbirleri arasında geçiş sağlanabilecek iki olgu değildir. Kültür politikaları, kültürel diplomasinin oluşumu sürecinde uluslararası bir mahiyete bürünerek diploması ve uzun vadeli ulusal çıkarları iyileştirme amacı güder. Literatürdeki bu kullanımlar, kültürel diploması tanımlarındaki belirsizlik ve açık bir tanım ortaya koyma hususundaki öz güvensizliği yansıtır. Yukarıda bahsedilen geçiş, kanaatimizce büyük oranda söylemsel bir geçiştir. Bir faaliyet olarak kültürel diplomasinin kimi zaman kamu diploması, kimi zaman da direkt yumuşak güç kelimeleri ile ifade edilmesi işte bu sebeptir.

Kültürel Diploması Alanında Dünyadaki Örnekler

Kültürel diploması, yumuşak güç ile olduğu kadar, dünyanın birçok farklı ülkesinde kamu diploması kavramı ile de iç içe anılmaktadır. Kültürel diplomasinin tam olarak neye tekabül ettiği üzerine fikir üreten teorisyenler ile bu alanda aktif bir şekilde çalışmış kişiler arasında genel itibarıyla iki yaygın görüş vardır: Kültürel diplomasıyı ülkeler arası kamu diplomasını kolaylaştıran, kamu diplomasının alt branşı olarak görenler olduğu kadar; kültürel diplomasinin kendi başına ve daha

Kültürel diploması, yumuşak güç ile olduğu kadar, dünyanın birçok farklı ülkesinde kamu diploması kavramı ile de iç içe anılmaktadır.

özerk bir faaliyet alanı olduğunu düşünenler de mevcuttur. Bu konuda bir fikir bütünlüğü oluşması ise beklenebilir bir şey değil; çünkü kültürel diploması faaliyet gösterilen bölgelere ve faaliyet gösteren aktörlere bağlı olarak çokça değişim gösteren bir alan olarak karşımızdadır. Bu nedenle kültürel diplomasının dünyadaki en belirgin ve ilk örneklerinden yola çıkmak, konunun daha net bir biçimde anlaşılmasında yardımcı olacaktır.

Kültürel diplomasinin ortaya çıktığı 1945-1991 yılları, dolayısıyla kültür ürünlerinin ideolojik bir tanıtım aracı olarak kullanılmasının da popülerleştiği dönemdir. Eğitim-exchange programları, burslar, iş birliği projeleri ve özellikle de uluslararası alanda etkin kültürel diplomatik kurum sayısının artması bu döneme tekabül etmektedir. Kültürel diploması literatüründe bu durum şu şekilde ifade edilir: "Devletler, egemen güçler, sivil toplum ya da bireylerin; sanat, eğitim değişimleri ve kendi kültürel tanıtımları için en fazla para ve zaman harcadığı ve geliştirilmesi için bu kadar kafa yorduğu bir başka dönem olmamıştır." (Gienow-Hecht ve Donfried, 2010, s. 54).⁹

Bu dönemin en çarpıcı örneklerinden biri şüphesiz Amerika Birleşik Devletleri'dir. Özellikle soğuk savaş dönemine dair hem devletin hem de sivil toplumun yürüttüğü

9 Tercüme yazara aittir.

Propagandanın en güçlü etki araçlarından biri olarak kullanıldığı Nazi partisi dönemi sonrasında Almanya'nın kültürel diplomasi politikaları ülkenin dünya üzerindeki "imajını düzeltmek" hedefine yönelmiştir.

etkili kültürel diplomasi örnekleri mevcuttur. Bu dönemdeki propaganda savaşı büyük oranda Avrupa ve Almanya'nın parçalanması üzerine yürütülmüş, Sovyet ve Amerikan politika yapıcılarını Orta Avrupa ve Almanya'daki kültürel soğuk savaşa birçok kaynak harcamışlardır.¹⁰ Bugün ise hem eğitim anlaşmaları hem de kültürel üretim endüstrileri üzerinden çok büyük bir Amerikan kültür diplomasisi yürütülmekte, etki alanı genişledikçe kurum ve kişilerden bağımsız hâle gelmektedir.

Kültürel diplomasinin Avrupa'daki ilk örnekleri ise Fransa, Almanya ve İngiltere tarafından gerçekleştirilen faaliyetler etrafında toplanmaktadır. Bu devletlerin 20. yüzyılda kültürel diplomasi alanında metotlarını geliştirirken odaklandıkları alanlar öncelikle dil eğitimi ile başlamış, daha sonra çeşitlenerek bazı farklılıklar da göstermiştir. Kültürel diplomasi literatüründe genellikle şu yaygın görüşe rastlamak mümkündür: Alman ve Fransızlar sürekli dil ve dilin yaygınlaşması üzerine vurgu yapmışken; İngilizler daha çok eğitim üzerinde durmuştur. Bu yaygın görüşün diğer bir sebebi ise bu ülkelerin kültürel

diplomasiyi organize etme biçimleridir. Fransızlar en baştan itibaren devlete bir "medenileştirme misyonu" yüklemiş, bu da kültürel diplomasiyi yürütme şekillerinde direkt etkili olmuştur. Kültürel diplomasiyi bir faaliyet alanı olarak kullanan ilk ulusun Fransızlar olması bununla da açıklanabilmektedir.

İngiltere ise kültürel diplomasiyi her daim devletle belirli bir mesafede tutma (*arm's length policy*) politikası içerisinde yürütmüş, uzun süre boyunca bu görevi devletten yarı bağımsız olarak çalışan British Council'e tayin etmiştir. British Council, teknik olarak özel bir kurum olsa da devletle birlikte çalışmakta; Council'in operasyon göstereceği bölgeler de yine devlet eliyle belirlenmektedir (Fisher, 2009, s. 17). İngiltere'de kültürel diplomasi kavramının ilk kullanımları, 1930'lu yıllarda British Council ve ulusal kanal BBC'nin "ulusal propaganda ve kültürel diplomasi" amacı ile kurulmalarıyla başladı (Donaldson, 1984). O dönemde kültürel diplomasi ve propaganda neredeyse eş anlamlı kullanılıyordu. İngiltere, 1980'li yıllardan itibaren sürekli bir şekilde kültürel diplomasi ve kamu diplomasisini devlet içerisinde sistematik işleyen bir kurumsal yapı hâline getirmeye çalışmış; ne var ki bu çaba birçok kez başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Pamment, 2016, s. 7). İngiliz kamu diplomasisi üzerine yazdığı kapsamlı eserde Pamment, bu başarısızlığın sebebini, genel hatlarıyla devlet yapılanmalarında kültürel diplomasiye karşı duyulan şüpheler, aşırı derecede rasyonalist ve realist görüşlerin ağır basması ve tartışmaların teori ve pratik arasındaki çıkmazdan kurtulamaması olarak ifade

10 Bu konu ile ilgili detaylı bilgi için Füssl, (2004) ve Ash'e, (2004) bakılabilir.

İngiltere, kültürel demokrasiyi yarı bağımsız bir kurum olan British Council üzerinden yürütmektedir.

eder.¹¹ Bugün ise İngiltere’de, Kültür Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren bir kültürel diplomasi koordinatörü bulunmakta ve devlet ile İngiltere Film Enstitüsü (British Film Institute), Sanat Konseyi (Arts Council), British Council gibi kültürel kurumlar arasındaki koordinasyon ve iş birlikleri tamamen bu kişi üzerinden sağlanmaktadır (K. Nichol, bireysel mülakat, 2 Mayıs 2018).

Almanya’da kültürel diplomasi kavramının ilk kullanımları Nasyonal Sosyalist Parti ve Adolf Hitler dönemine tekabül etmektedir (Haigh & Council of Europe, 1974). Kültürel üretim ve sanat bu dönemde büyük bir dönüşümden geçmiştir. Propagandanın en güçlü zihinsel etki araçlarından biri olarak kullanıldığı Nazi partisi dönemi sonrasında önce Batı Almanya’da, Berlin duvarının yıkılması sonrası ise ülke genelinde Almanya’nın kültürel diplomasi politikaları ülke-

nin dünya üzerindeki “imajını düzeltmek” hedefine yönelmiştir (Kleinstaub, 2002). Devlet eliyle yürütülen bir Kültürel İlişkiler Direktörlüğü ile birlikte, DAAD (Alman Akademik Exchange Servisi), IFA (Uluslararası İlişkiler Enstitüsü) ve Goethe Enstitüsü gibi kurumlar bulunmakta; bu kurumların hepsi devletten gelen bazı yönergelerle hareket etmekte ve aynı zamanda bunlara kendi yorumlarını da katmaktadır. Almanya’da devlet politikaları içerisinde kültürel ilişkiler, siyasi ve ekonomik ilişkilerle aynı düzeyde öneme sahiptir denebilir (Tovell, 1985, s. 70). Almanya’nın kültürel diplomasisi için büyük dönüm noktalarından biri ise 2002 Dünya Kupası olmuştur. Bu büyük spor müsabakasına ev sahipliği yapmasının yanı sıra, yürütülen kapsamlı reklam çalışmaları ve Dünya Kupası sonrasında hayata geçirilen sporcu yetiştirme programları, uluslararası düzlemde Almanya’ya dair pozitif imaj oluşturma

11 Bu konuda kapsamlı bilgiye eserin 8. bölümünde ulaşılabilir (Chapter 8: Discussion)

Son dönemlerde kültürel diplomasi alanında etkinliği artan ülkelerden biri de Çin'dir.

sürecine katkıda bulunmuştur.

Son dönemlerde kültürel diplomasi alanında etkinliği artan ülkelerden biri de Çin'dir. İngiltere ile aralarında birçok eğitim ve kültürel değişim anlaşması bulunan Çin, bilhassa 2008 Olimpiyatları ve 2010 World Expo sonrasında Çin sanat ve kültürünü dünyaya tanıtmak amacıyla büyük çapta projeler yürütmeye başladı. Çin'in kültürel tanıtım kurumu olan Konfüçyüs Enstitülerinin sayısı, 2013 yılında Çin hükûmetinin "kamu diplomasisini Çin'in kendine özgü kültürel özellikleri temel alınarak devlet eliyle yürütme ve dünyaya Çin kültürünü yayma" (Lihua, Anbin, Hongua, Qingmin, Zhi ve Bin, 2015) kararı sonrasında artış gösterdi ve 100 ülkede yaklaşık 500 kültür merkezi açıldı.

Çin'in zengin kültürel birikimi ve yumuşak gücünü, uluslararası ilişkileri geliştirme ve turizmi ilerletme amacıyla kullanmasının son yıllarda gitgide arttığını görürüz. Özellikle İngiltere ve daha sonra da Almanya gibi ülkeler, Çin'de kültürel diplomasi yürütmektedir. Ancak şimdi Çin, kendi kültür öğelerini bu ülkelerde daha güçlü bir şekilde tanıtabilmektedir. Bunun sebeplerinden biri olarak ilgili literatürde, Çin'in uluslararası kültürel politika yapımında kültürün daha çok "zararsız", apolitik, geleneksel yönlerinden beslenmesi ve tanıtım yöntemlerini buna göre seçmesi gösterilmiştir (d'Hooghe, 2007). Bu yorumlama biçimi, kültürü ulusal bir fayda sağlamak amacı ile bir araç hâline getiren

her türlü kurum, kuruluş, kişi için geçerli olabilecek bir yorumdur. Çünkü kültürün belirli sınırları yoktur ve kültürel alan her daim politiktir. Bu nedenle, kültürel diplomasi ile ilgili bilgi üretmeyi amaçlayan ya da pratik alanda ilgilenenlerin, kültürün zararsız veya zararlı yönlerine odaklanmaktan ziyade getireceği fayda ve kültürel tanıtımın doğru bir şekilde, doğru kitlelere yapılmasına yoğunlaşmaları daha büyük önem arz etmektedir.

İngiltere'nin özellikle British Council, DfID (Department for International Development) gibi kurumları üzerinden en aktif kültürel diplomasi yürüttüğü bölgeler Çin, Hindistan gibi eski sömürge -yarı sömürge bölgeleri- veya ticaret anlaşmalarının en fazla olduğu yerler olmuştur. Amerika, ilk etapta en fazla sayıda kültür evlerini 2. Dünya Savaşı sonrasında Batı Almanya'da kurmuştur. Yine aynı dönemde Batı Almanya, Fransa'da birçok Goethe Enstitüsü açmıştır. Bunların hepsi, dış politikada yaşanan gelişmeler ve ekonomik bağımlılıklar sebebiyle devletlerin imajlarını koruyabilme ve savaşlar, çatışmalar ile yerle bir olan, bir nevi unutulmuş kültürel öğelerini yeniden ortaya çıkarabilme çabaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel diplomasinin küresel siyasetteki yeri ve çıkış noktasının, krizleri yumuşatmak ve devletlerin birbirleri ile ilişkilerinde farklı bir söylem ortaya çıkarmak olduğu unutulmamalıdır.

Kültürel Diplomasi Alanında Türkiye'nin Durumu: Aktörler ve Politikalar

Türkiye'de kültürel diplomasi tartışmaları bir önceki kısımda tartışılan örneklerle kıyasla daha geç dönemde başlamıştır. Türkiye'de

kamu diplomasisi ve kültürel diplomasi ayrımı da henüz son yıllarda yapılmaya başlandı denilebilir. Cumhuriyetin ilanından 1990'lı yıllara kadar devam eden içe dönük ve korumacı dış politika anlayışı, diplomasinin de bu şekilde klasik bir biçimde gelişmesine ortam hazırlamıştır. Soğuk savaşın bitimine doğru İngiltere, Almanya ve Amerika gibi ülkelerin Türkiye'ye yönelik bazı kültürel diplomasi çalışmaları olmuş, ancak bunlar çoğunlukla tek taraflı kalmıştır. Diplomaside yaşanan değişimler Türkiye'nin modernleşmesi ile yakından ilgili olsa da diplomasi ve ikili ilişkilerin kendi içerisindeki dinamikleri ile küreselleşme süreci başlıca etkenler arasındadır.

Türkiye'de kültürel diplomasi alanında yurt dışında faaliyet gösteren ve yurt içinde politika üretmeyi hedefleyen kurumlar arasında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK), Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) sayılabilir. Aşağıda bu kuruluşların ortaya çıkış sürecini ve çalışmalarını ele alacağım.

TİKA'nın Kuruluşu ve Etkinliği

Türkiye'nin kültür ve yumuşak güç öğeleri üzerinden dışa açılım süreci, 1990'ların başında öncelikle Türki cumhuriyetlerle yapılan eğitim anlaşmaları üzerinden başlamıştır. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra bağımsızlığını ilan eden Orta Asya ülkeleri ile iletişime geçme süreci başlamış; bu da yeni eğitim ve kültür projelerinin ortaya çıkmasına vesile olmuştur (Ulusoy, 2015, s. 154). Bu ihtiyaca binaen 1992 yılında TİKA, Dışişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur. TİKA'nın Orta Doğu, Asya ve Balkanlar da birçok ofisi bulunmaktadır ve Türkiye'nin

Türkiye'nin kültür ve yumuşak güç öğeleri üzerinden dışa açılım süreci, 1990'ların başında öncelikle Türki cumhuriyetlerle yapılan eğitim anlaşmaları üzerinden başlamıştır.

dışa dönük eğitim projelerinin hayata geçirilmesinde ve kamu diplomasisi kültürünün oluşmasında büyük bir etkiye sahiptir.

TİKA'nın 1992-2004 yılları arasındaki faaliyetlerine bakıldığında, sektörel bazlı odak noktasının sırayla kültür, eğitim ve diplomasi olduğu görülebilir. Ülkesel odak noktaları ise Kazakistan, Kırgızistan ve Azerbaycan ile başlamış, sonraki yıllarda genişleyerek devam etmiştir (Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı [TİKA], 2004, s. 26). Bu dönemde TİKA'nın kültürel diplomasi alanındaki doğrudan katkıları, genel hatlarıyla bu bölgelerdeki üniversitelerde Türkoloji bölümlerinin kurulması, Türkçe dilinde kütüphaneler açılması ve bölgelerdeki Türk kültürel mirasının korunma ve restore edilmesinden ibarettir. TİKA, stratejik yapısı ve misyonu içerisinde kültürel diplomasi kavramına doğrudan yer vermese de Türk kültürel öğelerini farklı ülkelerde tanıtıcı görev görmesinden ötürü bu alanda önemli bir aktördür.

Türkçe literatürde kültürel diplomasiyi tartışan birçok kaynak, kültürel diplomasiye dair tanımlarını büyük oranda Batı literatürü üzerinden kurgular. Darbeler ve siyasi çekişmeler ile geçen 1960'lı ve 1980'li yıllar sonrasında, Türk dış politikasının açılım ve kültürel faaliyetlere odaklanması 1990'lı yılları

1992 yılında kurulan TİKA, Türkiye'nin dışa dönük eğitim projelerinin uygulanmasında önemli bir etkiye sahiptir.

bulmuştur. 1990'larda TİKA gibi kurumların öğrenci değişim faaliyetleri üzerinden başlattığı bu açılım (Ekşi, 2015), aslında kültürel diplomasi yapan yarı özerk devlet kurumlarının organizasyonel yönlerine dair bize de ipucu vermektedir. Çıkış noktalarındaki farklara rağmen bu alanda öncü sayılabilecek kurumlardan British Council, Goethe Enstitüsü gibi kurumlar da, ilk kültürel diplomasi faaliyetlerini dil eğitimi üzerinden gerçekleştirmiştir (Auer ve Srugies, 2013, s. 11-13).

AB Süreci ve Kamu Diplomasisi

Türkiye'nin dış dünya ile etkileşiminin önemli köşe taşlarından biri şüphesiz Avrupa Birliği (AB) üyelik süreci olmuştur. 1987'de AB'ye tam üyelik başvurusu yapılmış, bu dönemden sonra Türkiye ve AB arasında karşılıklı proje geliştirme ve AB kriterlerine uyum sağ-

lama süreci başlamıştır. AB ortaklığıyla düzenlenen gençlik kongreleri ve İstanbul'un 2010 yılı AB Kültür Başkenti olarak ilan edilmesi, Türkiye'nin dünyadaki imajını dönüştürme yolunda katkı sağlamıştır (European Parliament, 2013). Özellikle 2008-2014 yılları arasında Türkiye'nin AB üyeliğine büyük oranda destek veren İngiltere ile Türkiye arasında kamu ve kültürel diplomasi anlaşmaları imzalanmış ve ortak proje geliştirme adımları hızlanmıştır (British Council, 2015).

Kamu diplomasisi ve kültürel diplomasi, küresel ekonomik düzen içerisinde birbirine gitgide daha bağlı hâle gelen ülkeler için önem kazanmaya başlamıştır. Türkiye de bu tartışmaya ağırlık vermiş; 2010 yılında Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK) adı altında ayrı bir kurum kurulmuştur.¹² Kültürel diplomasi ve tanıtım faaliyetlerine ayrılan fonlar bu dö-

12 Ocak 2010 yılında 27478 sayılı kararname ile Resmî Gazete'de KDK'nın kuruluşu yayımlanmıştır. Bugün ise Türkiye'de Başkanlık sistemine geçiş sonrası yeniden yapılandırılma kapsamında kurumun CB İletişim Başkanlığı altına taşınması söz konusudur (Başkanlık çalışanı ile bireysel mülakat, 19.10.2018).

nemde artmıştır. KDK kurulurken yayımladığı ilk genelgede küreselleşme, iletişim çağı gibi kavramlar büyük önem taşımıştır. Bu da Türkiye'nin kültürel diploması ve genel olarak kamu diploması söylemini, küreselleşme sonrası "yeni" dünya söylemine paralel bir şekilde kurduğunu göstermektedir. Kültürel diploması, Türkiye bağlamında kamu diploması içerisinde gelişen bir kolaylaştırıcı alan olarak görülebilir. Kültürel diplomasının özerkleşmesi ise bu konu ile direkt bir şekilde ilgilenen (Yunus Emre Enstitüsü gibi) kurumların kurulması ve sivil toplum kuruluşlarının bu konuya özel ilgi göstermesi ile olmuştur.

Yine aynı dönemlerde eski Başbakan Ahmet Davutoğlu ve şu anda Cumhurbaşkanı Danışmanı olarak göreve devam eden İbrahim Kalın, kamu ve kültür diploması konusunda bir anlatı oluşturan eserler yayımlamış; bu konuya özellikle vurgu yapmışlardır. Davutoğlu büyük oranda Türkiye'nin komşularıyla sıfır sorun politikası ve Afrika ve Balkanlarla yaptığı anlaşmalara vurgu yaparken; Kalın (2011) ise Türkiye'nin neden bir kültürel diploması ve kültürel kimlik tanıtımına ihtiyaç duyduğunu temellendiren birçok makale ve gazete yazısı kaleme almıştır. Kamu Diploması Koordinatörlüğü'nün mevcut durumu henüz belirlenmemiş ve ileriki yıllarda nasıl bir yol haritası izleneceğine karar verilmemiş olsa da bu kurum, kamu diploması ve bağlantılı olarak kültürel diploması Türkiye'nin uluslararası vizyonunda bir gündem haline getirmesi açısından öneme sahiptir.

Yunus Emre Enstitüsü'nün Faaliyetleri

Türkiye'nin dış dünya ile etkileşiminin önem durumunu daha iyi anlayabilmek için, bu

Türkiye'nin dış dünya ile etkileşiminin önemli köşe taşlarından biri şüphesiz Avrupa Birliği (AB) üyelik süreci olmuştur .

kurumların arasında kültürel diploması bir misyon olarak belirlemiş olan Yunus Emre Enstitüsüne yakından bakmakta fayda vardır. Ne de olsa Yunus Emre Enstitüsü, "dış politikanın sivil temel taşları" görevi görmesi amacıyla kurulmuş (Yunus Emre Enstitüsü [YEE], 2010, s. 10), dış politika amaçlarına kültürel tanıtım üzerinden katkı sağlaması hedeflenen bir kurumdur.

2009 yılında kurulan Yunus Emre Enstitüsü, yurt dışında Türkçe eğitimini yaygınlaştırmak ve Türkiye'nin farklı ülkelerdeki tanınırlığını artırmak hedefiyle yola çıkmıştır. Kurulduğu yıl ilk faaliyet alanı olan Balkanlarda çalışmalarına başlamış, zamanla faaliyet alanlarını giderek artırmıştır. Kurum, Enstitü içerisinde düzenlenen Türkçe eğitimlerinin yanı sıra faaliyet gösterdiği ülkelerdeki üniversiteler ve eğitim kurumlarıyla yapılan iş birlikleri yoluyla Türkçe eğitimini desteklemektedir. Tüm dünyada 85 üniversite ile Türkoloji protokolü imzalanmış ve Enstitü'nün materyal destekleri ile bu üniversitelerde Türkçe öğretimi başlamıştır (Yunus Emre Enstitüsü [YEE], 2016). 2016 yılı itibarıyla 43 ülkede 54 kültür merkezi bulunmaktadır.

Dil eğitiminin yanı sıra, kültür sanat faaliyetleri ile Türk kültürünün tanıtılmasına katkıda bulunmayı hedefleyen Enstitü, 2017 yılına kadar Balkanların yanı sıra Batı Avrupa'da da kültürel faaliyetlerini çeşitlendirmiştir. Amsterdam, Bükreş, Londra, Berlin gibi Avrupa

İLKE POLİTİKA NOTU

Küresel Siyasette Kültürel Diplomasinin Yeri:
Türkiye'nin Durumuna Dair Tespit ve Öneriler

Türkçenin yaygınlaşmasını arttırmak amacıyla kurulan Yunus Emre Enstitüsü (YEE) kültürel diplomasi alanında önemli çalışmalar yapmaktadır.

şehirlerinde Türk kültür ve bilhassa edebiyatını tanıtmaya dair etkinlikler artırılmıştır. 2018 yılının yazında ilk defa İstanbul Şehir Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleştirilen Türk Sineması Yaz Okulu, Türk sinemasını uluslararası toplumlarda tanıtmak ve yaymak amacıyla atılan ilk adımlardan biridir

(Yunus Emre Enstitüsü [YEE], 2018). Katılımcılara Türk yönetmenlerle tanışma, önde gelen Türk sineması aktörleri ile panellerde bir araya gelme fırsatı sunan bu yaz okulu, Türk kültürünün en canlı ve zengin birikimlerinden biri olan sinemasını yaymak için atılmış çok önemli bir adımdır.

2009 yılında kurulan Yunus Emre Enstitüsü, yurt dışında Türkçe eğitimini yaygınlaştırmak ve Türkiye'nin farklı ülkelerdeki tanınırlığını artırmak hedefiyle yola çıkmıştır .

Yunus Emre Enstitüsü, bilhassa kültürel diplomaside politika yapma amacıyla da bazı girişimlerde bulunmaktadır. Öncelikle 2016 yılında Kültürel Diplomasi Akademisi kurulmuş; Yunus Emre Enstitülerinde görev yapan çalışanlara kültürel diplomaside politika yapımı ve yaratıcı endüstrilerle çalışma konusunda eğitim verilerek faaliyetlere başlanmıştır (YEE, 2016, s. 108). Daha sonra "Sınırların Dışında Düşünmek" adıyla bir kültürel diplomasi eği-

tim ve çalışma programı düzenlenmiştir. Bu programda, kültürel diplomasiye yakın alanlarda çalışmalar yürüten akademisyenler ve bölge-alan uzmanları sunumlar yapmış, gelecekte bu konuyla profesyonel bir biçimde ilgilenmek isteyenlerin faydalanması için bir bildiri kitabı basılmıştır. Kültürel diplomasinin bir alan olarak tanıtılması için önemli adımlar olmakla birlikte bu tür yayınların tanıtımlarının daha iyi yapılması gereklidir.

Diğer bir önemli kültürel diplomasi girişimi, 2014 yılında Güney Kore'nin başkenti Seul'de Yunus Emre Enstitüsü'nün de aralarında bulunduğu dokuz ülkenin kamu ve kültürel diplomasi kurumları tarafından kurulan Küresel Kamu Diplomasisi Ağı GPDNet'dir (*Global Public Diplomacy Network*). 2016 Haziran'da Krakow'da yapılan 3. Genel Kurul sonucunda Yunus Emre Enstitüsü GPDNet'in 3 yıllık dönem başkanı olmuştur (YEE, 2016, s. 100). Bu ağın başlıca amacı, ülkelerde faaliyet gösteren yerel ve çok büyük ölçekli olmayan kültür, sanat, yayıncılık kurumlarını bir araya getirerek interaktif bir kültürel diplomasi platformu ortaya çıkarmak ve iş birliği ile bu ülkeler arası dostluğu arttırmaktır.

Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın (YTB) Kültürel Diplomasi Alanına Katkıları

Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), yurt dışındaki Türk toplulukları ile koordineli çalışmakta; Türkiye ve Türk diaspora toplumları arasında ilişki ve proje geliştirme hususunda çalışmalar yapmaktadır. YTB, eğitim alanındaki projelere de büyük oranda destek vermektedir. Özellikle Türkiye Bursları projesi ile Türkiye'ye birçok uluslara-

Türkiye'nin tanıtımına katkı sağlayacağından yurt dışındaki Türk ve soydaş toplulukların STK'larını güçlendirmek de kültürel diplomasi açısından önem arz etmektedir.

rası öğrencinin gelmesine önayak olan YTB, Türkiye'yi öncelikle eğitim alanında çekici bir bölge haline getirmeyi hedeflemektedir. Türkiye'nin 1960 yıllardan itibaren Türkiye Cumhuriyetinde başlayan ve günümüze kadar genişleyerek devam eden yabancı öğrencileri davet etme ve öğrenci değişimi sağlama çabaları, 2010 yılında kurulan YTB'nin Türkiye Bursları projesini sistematik bir biçimde hayata geçirmesi ile devam etmiştir.

YTB, öncelikli misyonunu Türkiye dışında yaşayan Türk vatandaşları ve onların ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yapmak olarak belirlemiştir. Bu sebeple ilk etapta geleneksel kültürel diplomasi ve kültürel tanıtım odaklı bir kurum olmasa da, Türk diasporaları ile yaptığı faaliyetler üzerinden kültürel diplomasi amaçlarını da güçlendirebilecek kapasitede bir kurumdur. YTB'nin kuruluş kanununun 9. maddesinde yer alan bilgiye göre, YTB Kültürel ve Sosyal İlişkiler Daire Başkanlığı'nın öncelikli hedeflerinden biri, "soydaş ve akraba topluluklarla kültürel bağların geliştirilmesi ile ilgili kişi, sivil toplum kuruluşu ve mesleki yapılanmalarla işbirliği yapmak" (YTB, 2010, s. 24) ve bu çalışmaların koordinesini kolaylaştırmaktır.

Türkiye'nin tanıtımına katkı sağlayacağından yurt dışındaki Türk ve soydaş toplulukların

İLKE POLİTİKA NOTU

Küresel Siyasette Kültürel Diplomasinin Yeri:
Türkiye'nin Durumuna Dair Tespit ve Öneriler

YTB farklı alanlarda yaptığı çalışmaların yanı sıra Türkiye Burslarıyla eğitim merkezli etkin bir Türkiye tanıtımı gerçekleştirmektedir.

STK'larını güçlendirmek de kültürel diplomasi açısından önem arz etmektedir. YTB, bu konuyu öncelikli gündemlerinden biri haline getirmiş; Avrupa ve Balkanlarda çalışma yapan STK'larla irtibata geçmiştir. Bu çabaların ilk sonuçlarından biri, Almanya'ya Göçün 50. Yılı projesidir. 2010 yılında Almanya'daki Türk STK'ları ile işbirliği içinde ön çalışmaları yapılmış ve 2011'de hayata geçirilmiş olan bu proje bu amaca yönelik gerçekleşen ilk faaliyetlerden biridir (YTB, 2010, s. 28). Proje kapsamında YTB, TRT, Goethe Enstitüsü, Münih Belediyesi ortaklığında "Almanya Treni" etkinliği, göç konulu bir sergi, projeye yönelik logo yarışması ve 2011'de Berlin'de "İkinci Göç Sempozyumu" düzenlenmiş; bu sempozyuma Avrupa'nın birçok farklı ülkesinden 1000 Türk vatandaşı katkıda bulunmuştur (YTB, 2011, 24).

Yurtdışındaki STK'ların gelişimine yönelik çalışmalar, Almanya, Hollanda, Belçika, Fransa gibi ülkelerde faaliyet gösteren STK'lara ve temsilcilerine yönelik düzenlenen strateji

geliştirme, proje yazma ve yönetme eğitimleriyle devam etmiştir (YTB, 2013, ss. 47-48). Bu çalışmaların ne derece etkili olabildiğini ölçebilmek için yaptığı çalışmalardan sonra YTB'nin STK'larla aktif iletişim içerisinde olması, onların faaliyetlerini takip etmesi gerekmektedir. Ayrıca yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları ve soydaş halkların Türkiye'nin kültürel tanıtımına nasıl bir katkıda bulunduklarına dair bilgiye sahip olması elzemdir.

YTB, sosyal ve kültürel araştırmalara da destek vermektedir. Balkanlar, Doğu Avrupa, Orta Asya ve Kafkasya'daki soydaş halkların kültürel varlıklarını korumaya yönelik basın yayın, bilimsel çalışmalar, konferans ve panellere YTB tarafından destek verilmiş ve katılım sağlanmıştır (YTB, 2011, s. 43). Bu gibi kalıcı yayın çalışmalarının sürekliliği ve yapıldıkları ülkelerde tanıtımı, Türk kültürel diplomasisinin gelişimine büyük katkı sağlayacaktır. Ayrıca Türk-Arap Sosyal Bilimler Kongresi, Kırgız-Türk İlişkileri, Balkan Ülkeleri Gençlik Forumu gibi birçok uluslararası öğ-

rencinin katıldığı organizasyonlar YTB tarafından desteklenmiştir (YTB, 2013, s. 37).

YTB, farklı ülkelerin kültürel diplomasi organizasyonları ile de işbirlikleri kurmuştur. British Council, Fulbright Komisyonu ve DAAD (Alman Akademik Değişim Servisi) temsilcilikleri ile görüşmeler gerçekleştirmiş; YTB'nin kültür tanıtımı yapan bir kurum olarak uluslararası kurumlarla irtibatını artırma yoluna gitmiştir. Aynı zamanda 2014 yılında İstanbul'da British Council tarafından organize edilen "İngiltere Eğitim Günleri 2014" programına katılım ve destek sağlamıştır (YTB, 2014, ss. 38-39).

YTB'nin faaliyet gösterdiği bölgelere dair blog tarzında hazırladığı aylık dosyalar, Türkiye'nin farklı ülkelerde yaptığı çalışmaların hem Türkiye halkı tarafından anlaşılması, hem de kültürel diplomasi faaliyetlerine katkıda bulunması açısından önemlidir. Şu ana kadar Filistin, Fas, Hindistan ve Kosova dosyaları hazırlanmış; bu dosyalarda Türkiye'nin bu ülkelerle kurduğu dostluğu pekiştirmesine yönelik bir dil kullanılmıştır (YTB, 2018). Bu tür çalışmaların artırılması, aynı zamanda öncelikle İngilizceye kazandırılıp kültürel çalışmalar yapan uluslararası kurumlarda dolaşıma sokulması Türkiye'nin kültürel diplomasi görünürlüğünü arttıracaktır.

İnsani Diplomasi Çalışmaları

Türkiye'nin kültürel diplomasisi ile birlikte düşünülebilecek diğer bir faaliyet alanı insani diplomasidir. Türkiye'nin Kızılay, AFAD, İHH gibi bilhassa uluslararası yardımı temele alan kurumları son yıllarda insani diplomasiye öncelik vermiş, bu konuda hem akademik bilgiyi artırmışlar hem de sahadaki faaliyetlerinin odağını bu şekilde oluşturmuşlardır.

Türkiye'nin kültürel diplomasi- si ile birlikte düşünülebilecek diğer bir faaliyet alanı insani diplomasidir.

İnsani diplomasi kavramı, temel insani değerler doğrultusunda yöneticiler ile politika yapıcılarını afet, felaket ve kriz zamanlarında hızlı hareket etme ve gerekli tüm partnerler ile ortak çalışabilmeye davet eder (Egeland, 2013, s. 352). İnsani diplomasi sivil özelliğini her zaman korumalı ve tarafların politik farklılıklarını göz ardı ederek ortak çalışma ve çözüm üretmeye odaklanmalıdır. İnsan kavramını her zaman önde tutması açısından insani diplomasi'nin kültürel diplomasi ile birtakım benzerlikleri bulunmaktadır. Çünkü kültürel diplomasi, ne kadar uzun vadede ulusal çıkarları gözetse ve bu yönde faaliyetlerde bulunsun da kültürel diplomasiyi oluşturan temel kültür öğeleri çok doğal ve organik bir süreç içerisinde ortaya çıkabilmektedir.

İnsani diplomasi, kültürel diplomasiye direkt olmasa da dolaylı bir yoldan katkıda bulunabilir. Kültürel diplomasi her ne kadar devletlerin de dahil olduğu süreçler olsa da, bizzatıhi kültürel faaliyetlerin sınırları, insanların etkileşimleri üzerinden belirlenmektedir. Bağımsız bir araştırma kurumu olan Development Initiative'nin raporuna göre 2018 yılında en fazla insani yardıma imza atan ülke olan Türkiye (DEVINIT, 2018), buradan elde ettiği insani güç ve bağlantılarını Türk kültürünü yayma ve geliştirme yönünde kullanabilecek etkinliğe sahiptir. Son yıllarda ekonomik büyümede yaşanan sorunlar ve siyasi çatışmalardan dolayı Türk lirasında yaşanan değer kayıplarına rağmen

men, Türkiye'nin böyle bir alanda öncü olması uluslararası alanda organik bir şekilde yankı bulmakta, dünyanın birçok farklı yerinden insanların Türkiye'ye olan ilgisini artırmaktadır. Krizler, afetler gibi tatsız olaylar sebebiyle başlayan bu süreç, iyi bir stratejik yapılanma ve kurumlar arası koordinasyon sonrasında yaraların sarılması, insani ilişki kurulması ve Türkiye'nin daha iyi tanıtılmasına doğru evrilebilir.

Türkiye'nin Kültürel Diplomasisine Katkıda Bulunan Diğer Projeler

Türkiye yapımı filmlerin uluslararası film festivallerindeki başarıları, son yıllarda önemli bir kültürel diplomasi aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 2017 ve 2018 yılları içerisinde geleneksel Türk sineması büyük başarılarla imza atmıştır. Oscar aday adaylığına gösterilen, Can Ulkay yönetmenliğindeki *Ayla* filmi, 24. Uluslararası Sedona Uluslararası Film Festivalinde en iyi film ödülünü kazanmıştır. Semih Kaplanoğlu'nun *Buğday* filmi ise, Asya kıtasının en önemli film festivali olarak görülen Tokyo Uluslararası Film Festivalinde en iyi film ödülünü aldı. Tolga Karaçelik yönetmenliğindeki *Kelebekler* filmi, yine dünyanın en prestijli film festivallerinden Sundance Film Festivalinde büyük jüri ödülü kazandı (Sabah, 2018). Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Burada önemli olan,

bu başarıların uluslararası alanda yansıtılma ve tanıtılma biçimleridir. Türk kültürünü ve değerlerini farklı halklara tanıtmamanın ve ulaştırmanın en kolay yollarından biri olan sinemaya, Türk kültürel diplomasisi çerçevesinde çok büyük iş düşmektedir. Bağımsız film yapımcıları ve sanatçıların, kültürel diplomasinin politikalarını yapan ve uzun – kısa vadeli amaçlara yönelik çalışmalar yürüten kurumlar tarafından desteklenmeleri şarttır. Bu şekilde tam anlamıyla Türkiye adına, Türkiye için yapılan bir kültür tanıtımından söz edebiliriz.

Türkiye'nin kültürel diplomasisi adına diğer önemli bir adım, 2018 yılının Türkiye-Çin Turizm yılı olarak ilan edilmesidir. Bu proje ile öncelikle Türkiye'nin Çin'de tanıtılması hedeflenmekle beraber, karşılıklı kültürel bağların gelişmesi ve uzun vadeli ekonomik kazanımlar elde edilmesi öngörülmüştür (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017). Kültür yılı kapsamında Çin'in 60 şehrinde Türk kültürünü tanıtmaya etkinlikleri düzenlenmiştir. Ne var ki bu kültür yılının Türkiye'deki tanıtımı ve promosyonu oldukça yetersiz kalmış; Türkiye'nin kültürel diplomasi çerçevesi içerisinde gereken yeri bulamamıştır. Kültürel diplomasinin gelişebilmesi için, bu tür projelerde yer alan faaliyetlerin tanıtımına ve dolayışına önem verilmesi gerekmektedir. Bu konuda bilhassa sivil toplumun bu alanda faaliyet gösteren devlet kurumları ile iletişim ve ortaklık içinde olması, süreçlerin doğal bir yoldan ilerleyebilmesi için atılması gereken adımlardan biridir.

Kültürel tanıtım faaliyetlerinin Türk medyası ile işbirliği halinde gerçekleşmesi de ayrıca önem arz etmektedir. Kültürel diplomaside yapılan faaliyetlerin içeriği kadar, bunların

Türkiye yapımı filmlerin uluslararası film festivallerindeki başarıları, son yıllarda önemli bir kültürel diplomasi aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

doğru tanıtılması ve doğru kitlelere ulaşması uzun vadede sağlanacak faydaların ön gerekliliklerinden biri olarak karşımıza çıkıyor. Türkiye'nin resmi devlet kanalı olan TRT, son yıllarda Türk kültürünün yaygınlaştırılmasına dair çok sayıda yayın üretmeye başlamıştır. Buna ek olarak, TRT'nin kültürel diplomasiyi bilinçli bir ajanda haline getirip buna yönelik çalışmalar yapması bu faaliyetlerin daha sistematik ve organize bir şekilde işleyebilmesini sağlayacaktır. Aynı zamanda uzun vadede Türkiye'nin kültürel diplomasi faaliyetlerinin ulaştığı kitleler ve ortaya çıkardığı etkilerin ölçülebilir hale gelebilmesi için de bu tür bir çalışmanın önemi büyüktür.

Sonuç

Bu politika notunda, bir kavram olarak kültürel diplomasinin tarihsel gelişim süreci incelendi. Dünyada bu alanda öncü sayılabilecek ülkelerden örnekler verildi ve bu ülkelerin kurduğu kültürel diplomasi modellerinin temelleri açıklandı. Ayrıca Türkiye'nin bu konudaki duruşu, kavramın Türkiye'de ortaya çıkışı, politika ve faaliyetler ele alınmaya çalışıldı. Bu alanda daha çok faaliyet ve bölge odaklı çalışmaların yapılması, Türkiye'nin kültürel diplomasisini anlamak için elzemdir. Türkiye'nin farklı ülkelerde, binlerce farklı insanla etkileşim hâlinde yaptığı faaliyetleri incelemek ve etki alanlarını konuşmak, kültürel diplomasinin Türkiye için tam olarak ne anlam ifade ettiğini anlamamızda yardımcı olacaktır.

Kültürel diplomasiyi okurken, aktif faaliyetleri incelerken ve üzerine düşünürken dikkat edilmesi gereken husus, kültürel diplomasinin geleneksel diplomasiye bir alternatif bul-

ma amacı olmadığıdır. Bu iki yapıyı birbirinin alternatifi gibi düşünmek, kültürel diplomasiye şüphe ile bakılmasına ve ortaya çıkan olumlu neticelere gereken önemin verilmesine neden olmaktadır.

Türkiye, sadece kültürel diplomasi ile ilgilenen kurumlarıyla değil; tarihi, edebi zenginliği, film, müzik ve medya araçları üzerinden dünyaya anlatacak birçok hikayesi olan bir ülkedir. Kültürel diplomasiyi, Türkiye'nin uluslararası ilişkiler ve dış politikasına ek olarak, dışarıya açılma ve kendini anlatma sürecindeki yardımcı araçlardan biri olarak görüp, bu yönde politikalar üretilmesi gerekmektedir. Özellikle insani yardım alanında en az son 10 yıldır uluslararası bir tanınırlık kazanan Türkiye'nin, hayırsever bir ülke imajını uluslararası platformlarda daha güçlü ve daha canlı bir şekilde vurgulayabilmesi için medya organlarının bu anlatıyı desteklemesi gereklidir. Son yıllarda öncelikle Müslüman yoğunluklu ülkelerde ve kamu diplomasisi faaliyetlerinin en yoğun olduğu Balkanlar ve Afrika ülkelerinde bu çabalar arttırılmış ve hem kısa vadeli hem de uzun vadeli olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Önümüzdeki yıllarda ise kamu ve kültürel diplomasinin daha etkili sonuçlara ulaşması için, devlet veya kısmi bir şekilde devlet destekli kurumların, uluslararası sivil-kültürel projelere destek vermeye açık olmaları ve bu kültürel-politik anlatıyı geliştirmeleri, farklı coğrafyalar ile iki yönlü iletişim kurmaları gereklidir.

Öneriler

- Kültürel diplomasinin bir kavram olarak daha iyi anlaşılması adına kavramın tarihine dair çalışmalar yapılmalıdır.
- Kültürel diplomasinin dış politikadaki yeri ve yaratıcı endüstriler ile olan ilişkisi ayrı başlıklarda ele alınmalı, kültür ve diplomasinin bulunduğu noktalar tarihsel bir çizgi üzerinde izlenmelidir. Doğru bağlamlar içerisinde yapılacak dikkatli çalışmalar, alanın anlaşılması ve yaşanan problemlerin aza indirilmesine yardımcı olacaktır.
- Kültürel diplomaside aktörler sorusu, globalleşme ve iletişim teknolojilerinin ilerlemesi ile gitgide daha belirsiz bir hâl almıştır. Bu karmaşıklıkları tartışmanın yanı sıra, daha çok insana ulaşma ve kültüre dair farkındalık oluşturmaya odaklanılması, kültürel diplomaside politika yapımını kolaylaştıracak ve daha etkili sonuçlar alınmasını sağlayacaktır.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, kültürel diplomasi konusunda daha aktif bir rol almalıdır. Öncelikle Yunus Emre Enstitüsü gibi kurumlarla bağlarını ve ortaklıklarını güçlendirmeli; sahip olduğu devlet geleneğini ortak projeler geliştirmede kullanmalıdır.
- Dünyanın birçok bölgesinde kültür ve medya bakanlıkları, kültürel tanıtım, diplomasi faaliyetleri ile doğrudan ilgilidir. Kültür ve Turizm Bakanlığı da her sene film alanında yeni yetişen yönetmenlere burs ve destek vermektedir. Bu burslar ve film organizasyonları, ödül törenleri, ülkelerle uzun vadeli ilişki kurma ve Türkiye'nin uluslararası imajını geliştirmede ulusal fayda sağlayacak şekilde yapılandırılmalıdır.
- Kültürel diplomasi politikası yapımında ve farklı ülkelerde uygulanmasında etkin olan TİKA ve YEE gibi kurumlar, politika ve söylemlerini gündelik siyasetten olabildiğince uzak, Türkiye'den neşet eden özgün kültür ve edebiyat ürünleri üzerinden kurmalıdır. Türk edebiyatının en büyük ve kurucu nitelikteki eserlerinin tercümeleri ve tanıtımları ile ilgili ciddi bir çalışmaya ihtiyaç vardır. Mahiyeti itibarıyla bu işi en etkili bir şekilde yapabilecek olan kurumlardan biri, YEE'dir.
- YEE tarafından yapılan Türk sineması yaz okullarının ve eğitimlerinin çoğaltılması, dünyanın daha çok yerine ulaşması gerekmektedir. Aynı tanıtım faaliyetleri, kültürel diplomasinin en etkili diğer bir alanı olan müzik için de geçerlidir. Türk müzisyenlerin müziklerinin ve hikâyelerinin anlatılmasının Türk kültürel diplomasinin uzun vadeli sonuçlarına katkıda bulunacağı aşîkârdır.
- YEE'nin dönem başkanlığı yaptığı GPD-net'e (*Global Kamu Diplomasisi Ağı*) odaklanılması gerekmektedir. Türkiye'de bulunup uluslararası sivil toplum ve kültür-sanat kuruluşları ile bağlantıları olan kurumlar, YEE'ye bu kurumlarla bağlantı kurma ve onları da bu ağa davet etme konusunda öncülük etmelidir.
- Etkili bir kültürel diplomasi yürütebilmek ve eldeki kaynakların israfından kaçınmak için, en öncelikli faktör hedef kitle ve bölgelerin iyi seçilmesidir. Türkiye'nin kültürel öğeleri ile hangi toplumlara hitap edebileceği veya edemeyeceği iyi ölçülmeli, bu konuda geliştirilen kamu diplomasi metotları kullanılmalı ve tarihsel süreç gözden geçirilerek ön-

ceki yıllarda denenen pratikler dikkate alınmalıdır.

- Kültürel diplomasinin, geleneksel diplomasinin yöntemlerinden bağımsız hareket etmesi mümkün değildir. Bu sebeple Türkiye'nin önümüzdeki 5 ila 10 yıllık dış politika vizyonu içerisinde öncelik verilen ülkelere yönelik bir kültürel diplomasi yol haritası çıkarılması gerekir. Kültürel ve geleneksel diplomasilerin, birbirini tamamlar bir biçimde kurgulanabilmesi için bu gibi bölgelere yönelik çalışmalar yapılması şarttır.
- Türkiye'nin yurtdışına açılması ve kültürünün tanıtılması için ortak bir amaca hizmet eden kurumlar arasında koordinasyon sağlanmalı ve iş bölümü yapılmalıdır. Özellikle Yunus Emre Enstitüsü, TİKA ve yabancı yayınlar yapan medya kanalları arasında kültürel diplomasi gündemi oluşturulmalı; kısa ve uzun vadeli proje önerileri hazırlanmalıdır. YTB, bu konuda ortaklaşmak için 2011 yılında bir "Paydaş Analizi" ve irtibat kurulabilecek kurumların bulunduğu STK envanter analizi yapmıştır (YTB, 2011, s. 35). Kültürel diplomasi odağı alınarak, bu tür fizibilite çalışmaları artırılmalıdır.
- Türkiye'nin mevcut durumda en fazla ilgi çeken kültürel ve sanatsal öğelerinin neler olduğuna dair kapsamlı bir AR-GE çalışması yapılmalıdır. Geleneksel Türk sanatları ve müziğinin yanı sıra, Türk sineması, Türk müziği ve bilhassa Türk mutfağı üzerinden ilgi odakları oluşturulmalı, tanıtıcı faaliyetler planlanmalı ve bu faaliyetlerin götürüleceği yerlere dair ön çalışmalar yapılmalıdır.
- İçinde yaşadığımız dönem, gerek dış politikada gerekse toplumsal konularda,

önceliklere ideallerden daha çok önem verildiği bir dönemdir. Ülke yönetimlerinde kim bulunursa bulunsun, kültür ve sanat için ayrılacak bütçelerin diğer kamu harcamaları içerisindeki yeri ve öneminin anlaşılması ve bunun neden bir lüks değil, bir gereklilik olduğu üzerine üretici çalışmalar yapılmalıdır. Kültür Bakanlığı'nın uluslararasılaşma ile ilgili çalışan birimleri ve Yunus Emre Enstitüsü'ne bu konuda öncelikli görev düşmektedir.

- Kültürel diplomasi kurumlarının strateji geliştirme başkanlıkları, kurumsal kapasitelerini nasıl geliştirebileceğine dair çalışmalar yapılmalıdır. Türkçe öğretiminin yanı sıra, özellikle kültür-sanat projelerinde kapasite geliştirme ve yeni uluslararası ortaklıklar kurmak için çalışmalar yapılmalıdır. Kaynakların ekonomik bir şekilde kullanılması için strateji geliştirmede doğru kişilere ulaşılmalı, bu sebeple kamu ve kültürel diplomasi alanlarında çalışan akademisyenler ve diplomatlarla görüşmeler yapılmalıdır.
- Kültürel diplomasinin beslendiği müzik, spor diplomasisi gibi çeşitli alanlara ek olarak, geçtiğimiz 5 ila 10 yıl içerisinde bilhassa gelişim gösteren ve Batı akademisi içerisinde de geniş yer bulan dijital diplomasi konusuna ağırlık verilmelidir. Dijital diplomasinin gelişimi, medya ve sosyal medya teknolojilerinin gelişme ve globalleşmesi ile doğrudan ilişkilidir. Bu gelişmeler takip edilirken bir alt başlık da Türkiye'nin dijital diplomasisi için açılmalı, kültürel diplomasi etkinliğini ne derece artırabileceği tartışılmalıdır.

Kaynakça

- Adorno, T. W. (2001). *The Culture Industry: Selected Essays On Mass Culture* (2nd edition). London ; New York: Routledge
- Ang, I., Isar, Y. R., & Mar, P. (2015). Cultural diplomacy: Beyond the national interest?, *International Journal of Cultural Policy*, 21(4), 365-381, DOI: 10.1080/10286632.2015.1042474.
- Ash, M. G. (2004). Science and scientific exchange in the German-American relationship. In Junker, D. (Ed.), *The United States and Germany in the era of the cold war* (Vol. 1, pp. 417-24), Cambridge: Cambridge University Press.
- Auer, C., & Srugies, A. (2013). *Public diplomacy in Germany*. ICPD Ilmenau Center of Public Diplomacy Research and Training: Figueora Press.
- Berger, P., & Luckmann, T. (1991). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. London: Penguin Books
- Bianchini, F. (1987). GLC RIP, 1981-1986. *New Formations*, 1, 103-107.
- Bianchini, F., & Parkinson, M. (Eds.). (1993). *Cultural policy and urban regeneration*. Manchester: Manchester University Press.
- Bharadwaj, L. K. (2006). The sociology of culture. In C. D. Bryant & D. L. Peck (Eds.), *21st century sociology* (Vol. 1, pp. 130-142). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Bourdieu, P. (1996). *The rules of art*. Cambridge: Polity.
- British Council. (2015). *Türkiye'de 75 yıl*. British Council Dijital Arşivi.
- Chakraborty, K. (Ed.). (2013). *Cultural diplomacy dictionary. The academy for cultural diplomacy*. Berlin: Institute for Cultural Diplomacy.
- Demont-Heinrich, C. (2011). "Cultural imperialism vs globalization of culture: Riding the structure-agency dialectic in global communication and media studies." *Sociology Compass*, 5(8), 666-678.
- DEVINIT (2018). *Global Humanitarian Assistance Report*. (Bölüm 3, s. 38) Alıntılanma tarihi: 23.01.19. URL: <http://devinit.org/wp-content/uploads/2018/06/GHA-Report-2018.pdf>
- d'Hooghe, I. (2007). Public diplomacy in the people's Republic of China. In J. Melissen (Ed.), *The new public diplomacy: Soft power in international relations* (pp. 94-5). Basingstoke: Palgrave.
- Donaldson, F. L. (1984). *The British Council: The first fifty years*. Jonathan Cape: The University of California.
- Egeland, J. (2013). Humanitarian Diplomacy. In Cooper, A.F.; Heine, J.; Thakur, R. (Ed.), *The Oxford handbook of modern diplomacy* (s. 352-367). Oxford: Oxford University Press.
- Ekşi, M. (2015). Kültürel diplomasi ve Yunus Emre Enstitüsü. M. Şahin ve B. S. Çevik (Ed.), *Türk dış politikası ve kamu diplomasisi* içinde (s. 345-363). Ankara: Nobel Yayınları.
- European Parliament (2013). *European capitals of culture: Success strategies and long-term effects*. Directorate General for Internal Policies, Policy Department, Structural and Cohesion Policies.
- Financial Times. (2017). *How J. K. Rowling Built a 25 billion dollar business*. Alıntılanma tarihi, Aralık 15, 2018, URL: <https://www.ft.com/content/a24a70a6-55a9-11e7-9fed-c19e2700005f>.
- Fisher, A. (2009). *A story of engagement: The British Council 1934-2009*. Counterpoint: London.
- Füssli, K. H. (2004). Between elitism and educational reform: German-American exchange programs, 1945-1970. In Junker, D. (Ed.), *The United States and Germany in the era of the cold war* (Vol. 1, pp. 409-416), Cambridge: Cambridge University Press.
- Garnham, N. (1990). *Capitalism and communication*. London: Sage.
- Gienow-Hecht, J. C. E. (2010). Introduction. In J. C. E. Gienow-Hecht, & M. C. Donfried (Eds.), *Searching for a cultural diplomacy* (pp. 3-12). New York: Berghan Books.
- Gienow-Hecht, J. C. E., & Donfried, M. C. (2010). The model of cultural diplomacy: Power, distance and the promise of civil society. In J. C. E. Gienow-Hecht, & M. C. Donfried (Eds.), *Searching for a cultural diplomacy* (pp. 13-32). New York: Berghan Books.
- Goff, P. (2013). Cultural diplomacy. In Cooper, A.F.; Heine, J.; Thakur, R. (Ed.), *The Oxford handbook of modern diplomacy* (s. 419-434). Oxford: Oxford University Press.
- Haigh, A., & Council of Europe, Council for Cultural Co-operation. (1974). *Cultural diplomacy in Europe*. Council of Europe: New York, NY: Manhattan Pub. Strasbourg. (Digitized by the University of Michigan, 2006).
- Harris, P. R., & Moran, R. T. (2000). *Managing cultural differences* (5th ed.). Houston: Gulf Publishing.
- Hesmondhalgh, D., & Pratt, A. C. (2005). Cultural industries and cultural policy. *International Journal of Cultural Policy*, 11(1), 1-13.
- Kalın, İ. (2011). Soft power and public diplomacy in Turkey. *Perceptions*, XVI(3), 5-23.
- Kleinsteuber, H. J. (2002). Auslandsrundfunk in der kommunikationspolitik: Zwischen globaler kommunikation und dialog der kulturen [International

- broadcasting and communication politics: Between global communication and the dialogue of cultures]. In A. Hepp, & M. Löffelholz (Eds.), *Grundlagentexte zur transkulturellen kommunikation*. (ss. 345-374) Konstanz: UVK – Verlag Gesellschaft.
- Lihua, Z., Anbin, S., Hongua, M., Qingmin, Z., Zhi, L., & Bin, L. (2015). *China's cultural diplomacy: Strategy, policy and implementation*. Beijing: Carnegie-Tsinghua Center for Global Policy.
- McGuigan, J. (2004). *Rethinking Cultural Policy*. Maidenhead: Open University Press.
- Melissen, J (2013). Public diplomacy. In Cooper, A.F.; Heine, J.; Thakur, R. (Ed.), *The Oxford handbook of modern diplomacy* (s. 436-451). Oxford: Oxford University Press.
- Mulcahy, K. V. (2017). *Public culture, cultural identity, cultural policy* (pp. 33-63). New York: Palgrave Macmillan.
- Nichol, K. (2018, 2 Mayıs). Bireysel mülakat.
- Nye, Jr., J. (2002). *The paradox of America power. Why the world's only superpower go it alone*. USA: Oxford University Press.
- Nye, Jr., J. S. (2003). Propaganda isn't the way. *The International Herald Tribune*, Published online at Harvard Kennedy School Website. Alıntılanma tarihi 10.01.2019. <https://www.hks.harvard.edu/publications/propaganda-isnt-way-soft-power>.
- Nye, Jr., J. (2004). Soft power: The means to success in world politics. New York: Public Affairs.
- Nye, Jr., J., & Armitage, R. L. H. (2008). Implementing smart power: Setting an agenda for national security reform. Washington: Committee on Foreign Relations United States Senate, Second Session.
- Pamment, J. (2016). *British public diplomacy and soft power: Diplomatic influence and digital disruption*. Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Ramel, F., & Prevost-Thomas, C. (Eds.). (2018). *International relations, music and diplomacy*. Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Sabah, (2018). *Türk Filmleri Ödüle Doymuyor*. Alıntılanma tarihi: 22.01.19. URL: <https://www.sabah.com.tr/kultur-sanat/2018/03/31/turk-filmleri-odule-doymuyor>
- Saunders, F. S. (2000). *Who paid the piper? The CIA and the cultural cold war*. London: Granata Books.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2017, 24 Kasım). *Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nde kutlanacak olan "Türkiye Turizm Yılı" hazırlıklarını sürdürüyor*. URL: <http://basin.kulturturizm.gov.tr/TR-194477/bakanlik-2018-cinde-turkiye-turizm-yilina-hazirlaniyor.html> adresinden 23 Eylül 2018 tarihinde edinilmiştir.
- Tomlinson, J. (1991). *Cultural imperialism: A critical introduction*. London: Johns Hopkins University Press.
- Tomlinson, J. (1999). *Globalization and culture*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Topic, M., & Rodin, S. (Eds.). (2012). *Cultural diplomacy and cultural imperialism*. (ss. 243- 245). Bern, Switzerland: Peter Lang.
- Tovell, F. M. (1985). A comparison of Canadian, French, British, and German international cultural policies. In A. F. Cooper (Ed.), *Canadian culture* (pp. 69-82). Toronto, Canada: Centre on Foreign Policy and Federalism, University of Waterloo/Wilfrid Laurier University.
- Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı. (2004). *TİKA Faaliyet Raporu*. Ankara.
- Ulusoy, K. "Turkish Foreign Policy in a Transatlantic Context: A Case for Soft Power and Public Diplomacy". In Çevik, B. S., & Seib, P. (Eds.). (2015). *Turkey's public diplomacy*. USA: Palgrave Macmillan.
- Von Eschen, P. (2006). *Satchmo blows up the world: Jazz ambassadors play the cold war*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Yunus Emre Enstitüsü. (2010). *YEE Temmuz bülteni*. Ankara: Yazar.
- Yunus Emre Enstitüsü. (2016). *YEE 2016 Faaliyet Raporu*. Ankara: Yazar.
- Yunus Emre Enstitüsü. (2018). *Turkish cinema summer school Istanbul*. Retrieved September 22, 2018, from URL: <https://cinema.yee.org.tr/>
- YTB (2010) *Faaliyet Raporu*. T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. Alıntılanma tarihi, 22.01.19. https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/activity_reports/2010-faaliyet-raporu.pdf
- YTB (2011) *Faaliyet Raporu*. T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. Alıntılanma tarihi: 22.01.19. https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/activity_reports/2011-faaliyet-raporu.pdf
- YTB (2013) *Faaliyet Raporu*. T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. Alıntılanma tarihi: 22.01.19. https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/activity_reports/2013-faaliyet-raporu.pdf
- YTB (2014) *Faaliyet Raporu*. T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. Alıntılanma tarihi: 22.01.19. https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/activity_reports/2014-faaliyet-raporu.pdf
- YTB (2018). *Dosyalar*. Alıntılanma tarihi: 22.01.19. <https://www.ytb.gov.tr/dosyalar/dosyalar>
- Watzlawick, P. (1984). *The invented reality*. New York: W. W. Norton & Company.
- Williams, R. (1981). *Culture*. London: Fontana.

İLKE Politika Notları Serisi

İLKE İlim Kültür Derneği eğitim, yönetim, yükseköğretim, sivil toplum, dış politika, iktisat, kültür ve sosyal politika alanlarında konunun uzmanlarınca hazırlanan politika notları yayımlamaktadır. Bu çalışmalar Türkiye ve dünya meselelerine dair bütünlüklü, odaklı, uygulanabilir politika önerileri içermektedir. Elinizdeki çalışma öncesinde yayımlanan sekiz politika notunun bilgileri aşağıda yer almaktadır.

Türkiye'nin Suriye Politikasına Dair Yeni Öneriler

M. Hüseyin Mercan

2011 Mart'ında Suriye'de başlayan rejim karşıtı gösteriler, bölge tarihinin en kanlı iktidar mücadelesine sahne olmaktadır. Fırat Kalkanı Operasyonu ile yeni bir paradigma benimseyen Ankara, hem askeri varlığıyla sahada olduğunun mesajını verirken aynı zamanda olayların başında beri temel aktör konumundaki Rusya ve İran'la masaya oturarak muhaliflerin garantörü konumunda krizin çözümüne dair yeni bir pozisyon edinmiştir. Bu bağlamda çalışma Türkiye'nin Suriye krizine yönelik ne tür politikalar geliştirmesi gerektiğine dair önerilerden oluşmaktadır. Metinde olayların başlangıcından itibaren Ankara'nın izlediği siyasetin genel bir tahlilinin yapılmasının ardından bundan sonraki süreçte dair çeşitli öngörüler sunulmaktadır.

Politika notunun tamamını okumak için:

https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/turkiyenin_suriye_politikasına_dair_yeni_öneriler.pdf

Türkiye-İran İlişkilerini Yeniden Düşünmek

Serhan Afacan

Türkiye-İran ilişkileri iki ülke açısından olduğu kadar Ortadoğu'da istikrar ve güvenin sağlanması açısından da kritik öneme sahiptir. Bu politika notunda öncelikle Türkiye-İran ilişkilerinin tarihî arka planı dâhil olmak üzere üzerine inşa edildiği zemin ele alınmaktadır. Bu bağlamda, 1639 tarihli Kasr-ı Şirin Antlaşması'ndan itibaren ikili ilişkilerin çatışmasızlık dönemine girdiği düşüncesi irdelenmekte ve ilişkilerin temel parametrelerine işaret edilmektedir. Bunun ardından, mevcut yakınlaşmayı zaruri kılan koşullar üzerinde durularak iki ülkenin bölgesel sorunlara kalıcı çözüm üretme potansiyeli ele alınmaktadır. Son olarak ise çalışmada ilişkilerde gözlemlenen kronik sorunlara dikkat çekilerek bu sorunların aşılmasına yönelik öneriler paylaşılmaktadır.

Politika notunun tamamını okumak için

https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/turkiye_iran_iliskilerini_yeniden_dusunmek.pdf

Türkiyede Göçmenlerin Eğitimi: Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri

İpek Coşkun-Müberra Nur Emin

Türkiye'nin göçmenlere yönelik politikaları, acil duruma müdahale politikalarından Türkiye'ye uyum politikalarına doğru evrilmiştir. Bu uyum politikalarının merkezini ise eğitim politikaları oluşturmaktadır. Suriyelilerin Türkiye'ye akın ettikleri 2011 yılından bugüne kadar Suriyelilerin eğitime katılımları ve devam etmeleri noktasında önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte Suriyeli çocuk ve gençlerin gerek Türkiye'nin kalkınmasında gerek Suriye'nin yeniden inşasında önemli aktörler olacağı gerçeğinden hareketle hem hâlen eğitime erişememiş çocukların eğitime kazandırılması hem de eğitime erişmiş Suriyeli çocuk ve gençlerin nitelikli eğitim alabilmeleri için göçmen eğitimi konusunda kalıcı politikalarla ihtiyaç söz konusudur. Bu çalışmada göçmenlere yönelik eğitim politikalarının gelişimi, eğitime erişmiş göçmenlerin mevcut durumu, eğitime erişimin önündeki engeller ele alınmış ve bu alanda politika önerileri sunulmuştur.

Politika notunun tamamını okumak için

https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/turkiyede_gocmenlerin_egitimi_mevcut_durum_ve_cozum_onerileri.pdf

Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllülük: Sorunlar ve Çözüm Yolları

Mehmet Lütfi Arslan

Sivil toplum kuruluşlarının kurumsallaşma ve profesyonelleşme düzeyleri arttıkça gönüllü yönetimine ilişkin sorunlar içerik değiştirmektedir. Bu sorunların belli başlılarını; katılım, algı, bağlılık, yönetim ve mevzuat şeklinde sıralayabiliriz. Gönüllülerin temini, kalıcılıklarının sağlanması, verimliliği ve motivasyonlarına ilişkin sorunların nitelik, nicelik ve güncelliği, sadece söz konusu kuruluşların etkin yönetimi değil; ilgili tüm paydaşların katkı ve katılımını gerektiren çözümler üretilmesini gerekmektedir. Bu çözümlere kaynaklık teşkil edecek, bir anlamda çözüm üretme kapasitesi oluşturacak en önemli adım ise sivil toplum kuruluşunun bir gönüllü vizyonu ve stratejisi oluşturması, akabinde bunu hayata geçirmesidir. Gönüllü yönetiminin daha profesyonel, sistematik ve bilimsel ölçütlerle ele alınmasını sağlayacak bu adım, gönüllülerle yaşanan sorunlara ilişkin dinamik, güncel ve etkin çözümler geliştirilebilmesinin de önünü açacaktır. Bu politika notunda gönüllüğün temel unsurları analiz edilerek gönüllülük yönetimine dair politika önerileri sunulmuştur.

Politika notunun tamamını okumak için

https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/sivil_toplum_kuruluslarinda_gonulluluk_sorunlar_ve_cozum_yollari.pdf

Türk Eğitim Sisteminin Sınavlarla İmtihanı

Arife Gümüş

2000'li yıllarda Türk eğitim sistemine dair en çok manşetlere taşınan mesele, kademeler arası geçiş sınavları olmuştur. Zaman zaman merkezî sınavların kaldırılacağına dair manşetler atan gazeteler, çok geçmeden aynı senenin merkezî sınav birincilerini sürmanşetten vermiştir. Politika yapıcılarında eğitimcilere, öğrencilerden velilere eğitimin tüm bileşenleri bu süreçte merkezî sınav birincilerini takdir etmekten geri duramamaları eğitim sistemimizin sınavların tekelinde olmasından yakınmışlardır. Merkezî sınavların neden olduğu sorunlar konuşularak bu sınavların bizatihi kendileri değil; uygulanış biçimleri problemli olarak görülmüştür. Bu nedenle Türkiye eğitim tarihinin son 15 yılında sadece ilköğretimden ortaöğretime geçiş sınavlarında 4 kez değişiklik yapılmıştır. Tüm bu belirsizlikler eğitimin farklı bileşenler üzerinde ciddi etkilere neden olmuştur. Bu politika notunda sınavların okul, öğretmen ve öğrenci üzerindeki etkisi tek tek incelenerek bu olumsuz etkinin azaltılmasına yönelik önerilerde bulunmaktadır.

Politika notunun tamamını okumak için

https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/turk_egitim_sisteminin_sinavlarla_imtihani.pdf

Yerel Yönetimlerde Kültür Politikaları

Faruk Yaslıçimen

Kültür ve kültüre ilişkin uzun yıllardır süregelen tartışmalara rağmen kültür politikaları Türkiye için hâlâ yenidir. Yerel yönetimler, sivil toplum ile birlikte geniş kitlelere kültür-sanat arzı sunmaya devam etmektedir ancak bu geniş ölçekli çabaya, ciddiye alınması gereken ve kronikleşmiş bazı biçim ve içerik sorunları da eşlik etmektedir. Bu politika notunda, yönetimlerin kültür politikaları konusunda yaşadıkları sıkıntılara ilişkin genel bir çerçeve çizilmekte ve sorunlu noktalara ilişkin bazı çözüm önerileri getirilmektedir. Bu çerçevede metinde Kamu İhale Kanunu, alandaki koordinasyon sorunu, içerik belirleme ve karar verme süreçleri, muhatap odaklılık ve kültürel faaliyetler için üretilen mekânlar gibi konular ele alınmaktadır. Ayrıca eğitim ile kültürün yerel bağlamlardaki kesişimleri ve geleneksel sanatlara rekabetçi yaklaşım gibi birkaç konuda da örnek önerilerde bulunmaktadır.

Politika notunun tamamını okumak için

https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/yerel_yonetimlerde_kultur_politikalari.pdf

Araştırma Üniversitesi Yapılanması: İmkanlar ve Zorluklar

Nihat Erdoğan

Araştırma üniversiteleri ülkelerin sosyal ve ekonomik kalkınmasında kritik rol üstlenmiş kurumlardır. Kuzey Amerika ve Avrupa'da gelişen bu üniversiteler son yıllarda gelişen ekonomilere doğru genişlemektedir. Gelişen bir ülke olarak Türkiye, bilim ve teknoloji üretimini artırmak için bir süredir yükseköğretim alanında çeşitliliği artırma ve misyon farklılaşması arayışı içindedir. Bu kapsamda 2017 yılında YÖK tarafından mevcut üniversiteler arasından on araştırma ve beş aday araştırma üniversitesi belirlenmiştir. Bu politika notunda Türkiye'de araştırma üniversitelerinin yapılandırılmasının imkân ve zorlukları ele alınmakta ve buna bağlı olarak bu üniversitelerin yapılandırılmasına yönelik öneriler sunulmaktadır. Çalışma kapsamında öncelikle araştırma üniversitelerinin ortaya çıkışı, özellikleri ve dünyadaki durumu ele alınmakta, ardından seçilen araştırma üniversitelerinin mevcut durumları ortaya konulmakta ve değerlendirilmektedir. Son bölümde araştırma üniversitelerini bekleyen zorluklar ve imkanlar üzerinden bu üniversitelerin yapılanmasına yönelik öneriler yer almaktadır.

Politika notunun tamamını okumak için

https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/arastirma_universitesi_yapilanmasi_imkanlar_ve_zorluklar.pdf

Karşılaştırmalı Bir Perspektiften Türkiye'de Aile Politikaları

Merve Akkuş Güvendi

Türkiye'de değişen toplumsal koşullar ile birlikte son on yılda aileye yönelik ilgi artmış; aile ile ilgili sorunlar daha fazla konuşulmaya başlanmıştır. Somut demografik veriler ve saha araştırmaları neticesinde devlet, aileyi destekleyici politikalar üretmekte ve böylece kamu harcamalarında aileye ayrılan pay yükselmektedir. Bu politika notunda sosyal refahı artırma amacı taşıyan politikaların, refah rejimlerinde nasıl olduğu, hangi bileşenlerle birlikte değerlendirildiği ve uygulama sonuçlarının yansımaları incelenmektedir. Refah rejimlerinin aile politikalarının temel izlencesi hakkında karşılaştırılabilir somut veriler elde etmek için aileyi konumlandıran yasal düzenlemelerin yanı sıra izin politikaları, bakım hizmetleri, nakit ve vergi avantajları karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'de aile politikaları, farklı refah rejimlerinden seçilen ülkelerle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektedir. Diğer refah devletleri ile benzeşen, ayrışan ve yetersiz kalan yönlerine bakılarak Türkiye'nin içerisinde bulunduğu konum analiz edilmektedir.

Politika notunun tamamını okumak için

https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/karsilastirmali_bir_perspektiften_turkiyede_aile_politikalari.pdf

Kültürel diplomasiyi karşılaştırmalı bir perspektifle ele alan bu politika notunda Türkiye'ye dair aşağıdaki tespit ve öneriler ön plana çıkmaktadır:

- Kültürel diplomaside aktörler sorusu, globalleşme ve iletişim teknolojilerinin ilerlemesi ile gitgide daha belirsiz bir hâl almıştır. Bu karmaşıklıkları tartışmanın yanı sıra, daha çok insana ulaşma ve kültüre dair farkındalık oluşturmaya odaklanılması, kültürel diplomaside politika yapımını kolaylaştıracak ve daha etkili sonuçlar alınmasını sağlayacaktır.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, kültürel diplomasi konusunda daha aktif bir rol almalıdır. Öncelikle Yunus Emre Enstitüsü gibi kurumlarla bağlarını ve ortaklıklarını güçlendirmeli; sahip olduğu devlet geleneğini ortak projeler geliştirmede kullanmalıdır.
- Kültürel diplomasi politikası yapımında ve farklı ülkelerde uygulanmasında etkin olan TİKA ve YEE gibi kurumlar, politika ve söylemlerini gündelik siyasetten olabildiğince uzak, Türkiye'den neşet eden özgün kültür ve edebiyat ürünleri üzerinden kurmalıdır.
- Etkili bir kültürel diplomasi yürütebilmek ve eldeki kaynakların israfından kaçınmak için, en öncelikli faktör hedef kitle ve bölgelerin iyi seçilmesidir. Türkiye'nin kültürel öğeleri ile hangi toplumlara hitap edebileceği veya edemeyeceği iyi ölçülmeli, bu konuda geliştirilen kamu diplomasi metotları kullanılmalı ve tarihsel süreç gözden geçirilerek önceki yıllarda denenilen pratikler dikkate alınmalıdır.
- Kültürel diplomasinin, geleneksel diplomasinin yöntemlerinden bağımsız hareket etmesi mümkün değildir. Bu sebeple Türkiye'nin önümüzdeki 5 ila 10 yıllık dış politika vizyonu içerisinde öncelik verilen ülkelere yönelik bir kültürel diplomasi yol haritası çıkarılması gerekir.
- Türkiye'nin mevcut durumda en fazla ilgi çeken kültürel ve sanatsal öğelerinin neler olduğuna dair kapsamlı bir AR-GE çalışması yapılmalıdır. Geleneksel Türk sanatları ve müziğinin yanı sıra, Türk sineması, Türk müziği ve bilhassa Türk mutfağı üzerinden ilgi odakları oluşturulmalı, tanıtıcı faaliyetler planlanmalı ve bu faaliyetlerin götürüleceği yerlere dair ön çalışmalar yapılmalıdır.
- Kültürel diplomasinin beslendiği müzik, spor diplomasisi gibi çeşitli alanlara ek olarak, geçtiğimiz 5 ila 10 yıl içerisinde bilhassa gelişim gösteren ve Batı akademisi içerisinde de geniş yer bulan dijital diplomasi konusuna ağırlık verilmelidir.